

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

POETIKA TEXTŮ KARLA KRYLA
1968 - 1989

(Poetics of Karel Kryl's texts)

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Ondřej Hník, Ph.D.

Autorka bakalářské práce: Lenka Rejzková

Táborská 1808, Pelhřimov

Český jazyk – hudební výchova

Prezenční studium

Rok dokončení bakalářské práce: 2009

Obsah

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury.

V Pelhřimově, 18. 6. 2009

Lenka Rejzková

Obsah

1	Úvod	2
2	Zpívaná poezie a její místo v literárním životě	3
2.1	Písňový text a báseň	6
3	Karel Kryl mezi českými písničkáři	7
3.1	Osobnost písničkáře	11
3.2	Vývoj písničkářství	12
4	Etapy a vývoj autorovy poetiky a interpretace vybraných textů	13
4.1	Život a dílo Karla Kryla	13
4.2	Do roku 1971	15
4.2.1	<i>Rakovina</i>	18
4.3	1972-1974	20
4.3.1	<i>Gloria</i>	22
4.4	1975 – 1984	23
4.4.1	<i>Vasil</i>	26
4.5	Po roce 1985	27
4.5.1	<i>Irena</i>	28
5	Specifické literární kvality textů	29
5.1	Jak hudební realizace dotváří náladu textu	36
5.2	Živost Krylova díla	38
6	Závěr	40
	Použitá literatura	42
	Resumé	44
	Klíčová slova	46
	Přílohy	47

1 Úvod

Ve své práci se budu zabývat poetikou textů Karla Kryla. K výběru tohoto tématu mě vedlo několik okolností. Za prvé rodinné prostředí, kde odjakživa neustále znějí nahrávky písničkářů a předrevolučních zakázaných hudebních skupin a návštěvy jejich koncertů. Dalším důvodem je má osobní záliba ve hře na kytaru, mimo jiné i Krylových písní. Inspirovala mě také kniha Michala Huvara - *Kryl*, která je „podle názoru kritiky dosud nejlepší krylovskou encyklopedií“¹. Zaujalo mě, jak zde rozebírá Krylovy texty. Dle mého názoru se jim však věnuje na malém prostoru. Tato práce by mohla být snahou podívat se na Krylovy texty poněkud zblízka a teoreticky tak zmíněnou publikaci rozšířit.

Když řekneme Karel Kryl, každého nejspíše napadnou písně *Anděl*, *Morituri te salutant*, *Salome*, *Král a klaun* a další. Tyto texty vznikly do srpna 1968, tedy do okupace vojsky Varšavské smlouvy, a dnes patří mezi klasiku. Každý je zná a bylo o nich napsáno mnoho. Karel Kryl napsal a zveřejnil za celý svůj život asi 160 písňových textů. Z toho jich asi polovinu stihl napsat do roku 1968 a pak po roce 1989. Co ale bylo mezi tím? Kryl pochopitelně psal i v exilu, ale písně z tohoto období už nepatří k těm nejznámějším, s výjimkou *Rakoviny* nebo *Děkuji*. Proto jsem si vybrala období let 1968-1989. Chci ukázat, že i texty méně známé mají své literární kvality.

V úvodní kapitole se pokusím přiblížit dobu šedesátých let a následné normalizace a zamyslím se nad vývojem a významem novodobé zpívané poezie i nad tím, jak se tato role proměňovala od šedesátých let až do současnosti a jaký je rozdíl mezi písňovým textem a básní.

V další části se pokusím nalézt místo Karla Kryla mezi ostatními českými písničkáři. To je jeden z dílčích cílů - porovnat, v čem se Kryl od svých kolegů odlišoval a v čem byl naopak stejný. Jaký byl význam písničkářství v období totality a dnes, jak osobnost písničkáře dotváří celkový dojem z písně a co se stalo s písničkáři po roce 1989.

Dříve, než se začnu věnovat Krylově poetice, stručně přiblížím jeho život a tvorbu, aby bylo možné pochopit jeho názory, o co mu šlo a proč. Hlavním cílem práce je sledování vývoje poetiky písňových textů. Pokusím se o rozdělení textů podle doby jejich vzniku s ohledem na Krylův život a o charakteristiku jednotlivých tvůrčích období. Co je pro ně

¹ HUVAR, M. *Kryl*. Broumovice : Carpe diem, 2004, s. 156.

příznačné, jak se proměňovaly postavy, prostředí, lyrický subjekt... Svá tvrzení budu opírat o konkrétní příklady z Krylovy tvorby a o interpretaci vybraných textů.

Na závěr se budu věnovat specifickým rysům Krylovy poetiky, které se objevují v průběhu celého sledovaného období. Zamyslím se nad Krylovou hudbou, jak dokresluje atmosféru textů, a nad nadčasovostí a aktuálností textů pro současnou dobu.

2 Zpívaná poezie a její místo v literárním životě

Zpívaná poezie spojuje básnické slovo s melodií. Poezie v pravém slova smyslu byla původně také určena ke zpěvu a k zapamatování.

Moderní zpívaná poezie patří k jevům, které se objevily po druhé světové válce. Její formování ovlivnilo kulturní hnutí, které proběhlo na přelomu padesátých a šedesátých let 20. století na celém světě. V USA to byli hippies, ve Velké Británii The Beatles, kteří představovali vzdor proti dosavadnímu životu, boj za volnost a nezávislost.

„Stoupající dobový zájem o píseň, písňový text byl projevem celosvětového procesu příklonu k mluvené řeči. Básník zaujímal pozici přednášeče či zpěváka vlastní tvorby.“²

Pro písničkáře je tedy typické propojení autora hudby s textařem a interpretem v jedné osobě (tzv. personální unie). Písničkáři sami byli pro lidi symbolem svobody a individuality. Vzorem českých písničkářů byl např. Bob Dylan, v Rusku patřili k nejznámějším (a také k nejzakazovanějším) Vladimír Vysocký nebo Bulat Okudžava.

Nejen zahraniční tvorba ovlivnila situaci v Československu. V podmínkách socialismu byla v padesátých letech oficiálně podporována režimem agitační masová píseň oslavující práci. Ztráta prestiže poezie jako takové je reakcí na „ornamentální veršování“³ a zašifrovanost tvorby poválečných autorů. (např. Holan a jeho pokračovatelé v 60. letech),

*Ponurý den na krabatině, zdrhované v upadání
neviditelnou propastí.*

*„A co je sudba v naší vůli?“ ptal se hlídač,
který si zneprátelil noc...*

(Holan: *Bylo už pozdě*, 1965)

² HANUŠKA, P., NOVOTNÝ, V. *Česká literatura ve zkratce*. Praha : Brána 2001, s. 115.

³ LEHÁR, J., STICH, A., JANÁČKOVÁ, J., HOLÝ, J. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha : NLN, 2004, s. 822.

Přibližně od poloviny padesátých let se začínají rozvíjet klubové scény a divadla malých forem. Právě zde se dostala více ke slovu jazzová píseň, kterou o pár let později doplnily folk a beat. Folk a country k nám přicházely, stejně jako jazz, ze západu, kde usilovaly o obrodu angloamerické lidové písně. Zpívaná poezie přináší projev „zdrsnění“, obrat k lehkosti, písňovosti a jednoduchosti. Dalším aspektem její rostoucí popularity je proměna vnímání kultury. K tomu byla využívána společensky i politicky aktuální témata. Autoři písňových textů se navíc mohli opřít o domácí meziválečnou tvorbu Jiřího Voskovce, Jana Wericha a Jaroslava Ježka.

Uvolněnější politická a společenská situace v šedesátých letech měla vliv na rozmach umění všeobecně. Vznikala tzv. alternativní česká kultura. Cenzura sice fungovala, ale jen v malé míře. Literární život byl v plném proudu. V této době se formovala tzv. mladá generace šedesátých let, do níž patřili nejen písničkáři, ale také literáti (Škvorecký, Hrabal, Páral), filmaři (Forman, Menzl), divadelníci (Suchý, Šlitr), hudební skupiny a jiní.

Toto období bývá nazýváno „šťastným věkem literatury“⁴. Začíná tendence odpolitizování a odideologizování poezie a parodování politických frází. Folkové písně se staly rychle populárními, jejich texty byly přístupné a sdělné pro široké publikum. „V totalitních českých poměrech se však k tomuto připojovaly zároveň i vzdorně cítěné sympatie vůči demokratickým svobodám západní společnosti a hlavně mládeže.“⁵ Není divu, že tvorba, která vyznávala přirozenější svět, začala zajímat publikum. V kontrastu k písničkářům zde kromě výjimečných písni divadla Semafor oficiálně působili např. Josef Zíma, Milan Chladil, Yveta Simonová, Jiří Laufer a další.

To, co se zde zformovalo, by se dalo nazvat jako novodobé básnictví s kytarou. Na konci šedesátých let lze hovořit o tzv. hnutí písničkářů. Význam folkové tvorby nejvíce posílily události srpna 1968. Byl obnoven cenzurní dohled a písničkáři se stali téměř národními hrdiny, kteří byli průběžně zakazováni a dovolováni. Začali fungovat jako hlas svědomí, symbol umlčené pravdy. Nepohodlnost pro stávající zřízení jejich funkci ještě posílila jako „zakázané ovoce“. Jejich písně plné jinotajů sklízely potlesk na zakázaných koncertech, po nichž často jejich pořadatelé, účinkující i posluchači končili u výslechu. Vlastnit nesehnatelné desky nebo knihy zakázaných umělců bylo motivující, účastnit se koncertů mohlo být formou protestu, boje proti režimu. Stejně tak poslouchání rádia

⁴ LEHÁR, J., STICH, A., JANÁČKOVÁ, J., HOLÝ, J. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha : NLN, 2004, s. 782.

⁵ KOTEK, J. *Dějiny české populární hudby a zpěvu. 1918-1968*. Praha : Academia 1998, s. 337.

Svobodná Evropa. To všechno bylo dobrodružství, které mohlo skončit odnětím svobody na několik let.

Zpívaná poezie měla větší význam než dnes. A posluchači ji brali více vážně, s větší úctou. Jinak se nahlíželo na slova, symboly, metaforično... Texty poukazovaly na problémy, které se dotýkaly všech. Měly být existenciálním poselstvím. Nešlo tolik o hudbu, ale právě o slova. Texty představovaly formu protestu proti panujícím poměrům a „konformismu vládnoucího životního stylu“⁶. Karel Kryl se mohl díky exilu vyjadřovat přímo: „*Kdo nejde s námi - ten je rozvraceč / Kdo proti nám - je lump a břídl / jde s vámi! Špicl, špeh a donašeč / konfident, informant a slídl!* (Synonymická). Častější ale byly písně metaforické a alegorické, např. *Veličenstvo Kat*. To proto, aby interpreti nebyli příliš snadno usvědčitelní. V této oblasti docházelo k nedorozumění, jelikož posluchači nebo státní bezpečnost hledali jinotaje i tam, kde nebyly, a naopak autoři občas zašifrovali píseň tak, že bylo obtížné myšlenku odhalit, např. v písni *Synonymická* se v jednom verši objeví: „*a dneska říkají mi KaMin*“, což je kapitán Minařík, tajný policista. To bohužel bez vysvětlení málokoho napadne.

S tím vším byla spojena i forma produkce, koncert, který měl svou nezapomenutelnou atmosféru, porozumění, publikum. V publiku písničkářů byly zastoupeny všechny generace, i když z počátku převažovali mladí, v dalších desetiletích už měli písničkáři posluchače každého věku. Sešli se zde lidé různého zaměření i sociálního postavení. Improvizace interpreta a dialog mezi ním a publikem, mluvené slovo, doprovodné komentáře, to vše bylo součástí koncertu a mnohdy bylo pro stávající režim více problematické než písně samotné.

Dnes je situace poněkud jiná. Změna státního zřízení v roce 1989 a jiný životní styl mají za následek proměnu zpívané poezie i její vnímání. Texty už nejsou namířeny proti režimu, není nutné do nich ukrývat zašifrovaná sdělení. Autoři se v nich více obrací do svého nitra nebo k přírodě. Písničkářské umění už nemá tolik obdivovatelů jako před rokem 1989. Díky otevření se Západu k nám v neomezeném množství proudí angloamerická hudba, jejíž texty po obsahové stránce vnímá zřejmě málokdo. Navíc se vytratila touha po zakázaném. Vše je dovoleno, vše se smí poslouchat a každý může chodit, kam chce. Což už není tak zábavné.

⁶ FUKAČ, J., VYSLOUŽIL, J. *Slovník české hudební kultury*. Praha : Supraphon, 1997, s. 812.

Neustále se zlepšující audiovizuální technika a maximální dostupnost všeho odvádí publikum od navštěvování koncertů. Zpívaná poezie však může i dnes představovat formu nesouhlasu s konzumní kulturou, kterou propaguje většina médií.

2.1 Písňový text a báseň

„Lidé se mne ptají, zda se považuji více za písničkáře, nebo za básníka, a já jim odpovídám, že jsem obojí. Moji popularitu neudělaly mé básně, ale písničky „o něčem“, které byly poetické.“⁷

„Dobrá báseň - a nejinak její kmenový spřízněnec písňový text - dokáže říci ve své miniatuře dvakrát víc než povídka.“⁸

Písňový text je druh poezie, představuje její nejprimárnější typ. Na rozdíl od básně v pravém slova smyslu je dostupný podstatně většímu počtu vnímatelů. Často zasahuje všechny věkové vrstvy i sociální skupiny. Písňové texty začínají přejímat tradiční roli poezie. Navíc žijí mezi lidmi a každý se chce přidat k ostatním, když se zpívá např. u ohně. Jelikož píseň na rozdíl od básně plyne v čase, vnímatel se tak nemůže vrátit k nějaké pasáži, které zcela neporozuměl. Čtená poezie se může opakovat. Písňový text ne. Kvůli tomu musí být přizpůsoben. *„Předpokládá jednoduchý námět obměňovaný zpěvným refrémem.“⁹* Je přesnější, jasnější, rytmičtější, více sevřený a kratší, existuje se svou hudební realizací.

Neměl by obsahovat náročné metafory, tajenky a složité větné konstrukce. Je to snad úpadek uměleckosti, nebo zde platí, že v jednoduchosti je krása? Je složitější napsat libovolně dlouhou, na metafory bohatou báseň, nebo se vyjádřit zřetelně na malém prostoru? Pokud si lidé poslechnou píseň ve srozumitelném jazyce, mají dobrý pocit, že vědí, „o čem to bylo“. Zdá se, jako kdyby se báli číst básně, jako by měli předsudky, že se jedná o změt' složitých obrazů a metafor, a proto je raději předem odloží. Poezie jako kdyby odrazovala, k jejímu pochopení je třeba soustředěnost a představivost, což je v době LCD televizorů příliš namáhavé. Ani báseň recitovaná v rádiu nepřitáhne tolik příznivců jako píseň. Kolik lidí zná Krylovy básně, které se nestaly písněmi? Píseň na lidi dopadá

⁷ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 113.

⁸ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s.7.

⁹ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 113.

všude, i v supermarketech, na rozdíl od sbírek poezie. Rytmus a melodie umožňují snadnější zapamatování než předčítání náročných strof.

Neustále se zrychlující doba nedovoluje lidem „mrhat časem“ nad knihou veršů. A nejen nad básněmi v pravém slova smyslu, ale i nad jinými knihami. S rozvojem masmédií se stává viděné a poslouchané oblíbenější i pohodlnější než četba. Písničky ale zůstávají. Jejich oblibu potvrzuje také jejich neformální šíření, kopírování, vlastní reprodukce, opisování textů. Lidé nepřemýšlí nad tím, že text k písničce je vlastně zpívaná poezie a že prozpěvováním si vlastně opakují verše.

„Ihned po prvním poslechu svitlo mi tehdy naprosto jasně, že původce této desky není žádný „písničkář“ (v tradici Hašlerově, sahající - chcete - li - až k Hutkovi), a taky žádný „protestsongař“, nýbrž že Kryl je bezesporu - jako Suchý, a po něm snad už jen Vodňanský a Třešňák - plnohodnotný básník, rozhodně jeden z vůbec nejtalentovanějších autorů mé generace.“¹⁰

3 Karel Kryl mezi českými písničkáři

Karel Kryl nebyl jediný, kdo se na konci šedesátých let dostal do povědomí veřejnosti díky zpívání a hraní na kytaru. V této době se na české hudební scéně objevuje Jaroslav Hutka, Vlastimil Třešňák, Vladimír Merta, Petr Kalandra, Vladimír Veit, Miroslav Paleček, Michael Janík, Hvězdoň Cígener, Ilja Bartošek, Jaroslav Neduha a další. Tito všichni včetně Karla Kryla patří do tzv. „první folkové generace“. Karel Kryl se ale od samého počátku vymykal. Nesouhlasil, když se o něm hovořilo jako o písničkáři. Ve srovnání se svými kolegy *„vedl paralelně vedle psaní písniček i živnost básnickou a o básnickém řemesle věděl takřka vše.“¹¹*

Svým způsobem byl vždycky jeden proti všem. V době, kdy jeho kolegové vyhrávali na Karlově mostě, v pasáži Platýz a po ulicích, dával Kryl přednost klubovým scénám (na Karlově mostě hrál pouze jednou). Jako první zareagoval na srpnovou okupaci. Od většiny svých kolegů se odlišoval i vzhledem, nebyl vysoký a neměl dlouhé vlasy, jako

¹⁰ BINAR, I. Ediční poznámka. In KRYL, K. *Básně. Spisy Karla Kryla II.* Praha : Torst, 1997, s. 583.

¹¹ HUVAR, M. *Kryl.* Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 18.

např. Jaroslav Hutka, Vladimír Veit, Petr Kalandra, a mnozí další. Nepatřil tedy, jako ostatní, mezi „máničky“.

Jako první z písničkářů emigroval, už 9. září 1969. V Československu mezitím vzniklo sdružení Šafrán, v němž působili Jaroslav Hutka, Petr Lutka, Vladimír Merta, Vlastimil Třešňák a Dagmar Voňková. Organizačně sdružení zajišťoval Jiří Pallas. Nikdo z členů Šafránu ale nebyl tak oblíbený jako Karel Kryl.

Od začátku svého exilu pracoval ve Svobodné Evropě a vysílal jednou týdně do Československa svou hudební padesátiminutovku, kde pouštěl právě písně zakazovaných autorů, interpretů i hudebních skupin, např. The Plastic People. Zpěvákům, kteří zůstali v Československu, působilo problémy, že jsou jejich písně slyšet ze „zakázané vysílačky“. Karel Kryl tak ale také pomáhal nově došlým písničkářům - kolegům - emigrantům, aby se znovu dostali do povědomí posluchačů, ačkoliv pro něj představovali konkurenci.

Umělci, kteří se rozhodli prozatím neemigrovat, se potýkali s nejrůznějšími zákazy, stíháním, cenzurou. Často byli vyslýcháni na StB, jelikož na svých koncertech činili narážky na stávající režim, případně je ukrývali jako jinotaje či metafory do svých písní. V tomto se Karel Kryl také vymykal. Narodil od svých kolegů, kteří zůstali v Československu, nemusel své názory a výtky složitě šifrovat, psát mezi řádky, typu *V Brixenu na rynku / holky si šeptají / zavřeli Havlíčka / lidi ho nedají* (Hutka: *Havlíčku, Havle*) Kryl si také někdy zašifroval, ale to spíše pro zábavu. Situace přesto vygradovala tak, že mnohdy ani píseň neskrývala tolik, kolik v ní nakonec odhalili posluchači nebo StB.

Všichni písničkáři také podepsali *Chartu 77*, což mělo za následek, že většina z nich musela v roce 1978 opustit vlast, aby neskončili ve vězení nebo s absolutním zákazem hraní. První odešel Jaroslav Hutka do Nizozemska, Jiří Pallas se vystěhoval do švédské Uppsaly, kde již v lednu 1979 založil vydavatelství Šafrán 78 zaměřené na tvorbu písničkářů, kteří se nuceně ocitli v exilu. V tomto vydavatelství vyšly také Krylovy desky *Karavana mraků*, *Plaváček* a další. Vladimír Veit odešel v roce 1981 do rakouského exilu a Vlastimil Třešňák se vystěhoval do Švédska v roce 1982. Zatímco se nově příchozí teprve rozhlíželi, byl Karel Kryl v exilu už zaveden a snažil se s nimi spolupracovat. Na jaře 1979 sladil s Jaroslavem Hutkou turné po USA, každý objížděl Ameriku od jednoho pobřeží. V průběhu let se Kryl účastnil s většinou exilových umělců pravidelného setkání katolické mládeže v Rohru, v roce 1985 účinkoval spolu s Třešňákem, Vokatou, Benýškem, Karáskem a Hutkou na undergroundové přehlídce

exilových zpěváků u Charlieho Soukupa, s Jaroslavem Hutkou uskutečnil několik společných koncertů.

Ačkoliv písničkáře pojil nesouhlas s režimem, svou tvorbou se každý ubíral trochu jiným směrem. Vytvořili osobitě vyhraněné styly, každý z nich představoval vlastní typ, nevytvořili jednotnou poetiku.

Jaroslav Hutka byl moralistní a částečně se zaměřil na lidové písně, jejichž úpravy tvoří značnou část jeho repertoáru. Jeho texty byly příliš neobratné a rýmy banální.

*A proč v tak nepěkných barácích bydlíte,
a proč tak zkažený vzduch tady dýcháte?
A co po večerech, co tady děláte,
když slunko zapadne, kam spolu chodíte?*

*Kam bychom chodili, doma si sedíme,
máme televizi a tak se díváme!
Když program skončí, k spánku uléháme,
za byt a za stravu, za oděv děláme!*

(Litvínov 1977)

Vladimír Merta byl spíše filozofický, reflexivní, s intelektuálním nadhledem. Především je ale dobrý muzikant, což zastínilo jeho texty. První album, které je srovnáváno s Krylovým *Bratříčkem* jako jedno z předních své doby, se jmenuje *Balady z Prahy*.

*Listy poznání padají z ráje tiše do klína,
jablka zrají a v ústech trpce bolí.
Pravda je omamná květina,
slabé nezabije a silné nezahojí.*

(*Omamná květina pravdy*, 1973)

V tvorbě Vlastimila Třešňáka se odráží prostředí, v němž vyrostl - sklady, sklepy, pavlače a jejich obyvatelé. Ve svých písních dokázal zmapovat český proletariát šedesátých a sedmdesátých let. Jeho texty jsou sociálně soucitné, nazírané od společenského dna. Jako jediný by mohl být srovnatelný s Karlem Krylem, neboť jeho

tvorba zasahuje jak do psaní textů, tak do povídek, malířství... Podle Karla Kryla „muž nesporně geniální, neukázněný a nevypočitatelný živel“. Jeho první album *Zeměměřič* bývá řazeno jako jeden z mezníků české folkové tvorby.

*Je to se mnou horší,
než být s prázdnou lahví v baru,
jsem na dně děravý jak špunt a sám.
Půjdu zaklepat na dveře do komise,
půjdu zaklepat na dveře do bazaru,
berte, jsem starý šunt, jsem starý krám,
rádoby cenný.*

(Blaničtí rytíři 1979)

Každý z písničkářů tak oslovil určitou část posluchačů, každý měl své publikum, vždy jednu skupinu lidí, které pojil stejný zájem. Karel Kryl ale svým *Bratříčkem* dokázal říci to, co trápilo všechny a týkalo se naprosté většiny lidí. Navíc díky své tak časně emigraci, narozdíl od ostatních svých kolegů, začal studovat český jazyk. V Německu si nakoupil slovníky a příručky, neboť nechtěl ztratit kontakt s češtinou. V tomto ohledu mu emigrace prospěla, protože si tak obohacoval českou slovní zásobu, což se bezesporu promítlo v jeho tvorbě.

Slova přirovnával k materiálu a text k hotovému výrobku, psaní pro něj bylo jako řemeslo. „Člověk se také učí teorii rýmu a teorii verše a pak to zkusí ... myslím, že problém mnoha lidí je nevzdělanost. Když se dívám na nové textaře, tak vidím, že se každý snaží lít tu vodu do kyseliny a prostě nevěří tomu, že to bouchne. Ono je to leckde napsané, jak se dělá ten či onen rým, nebo chci-li vytvořit rým, jak ho mám udělat.“¹²

Neotřelostí rýmů a krátkostí veršů se odlišuje od jiných. Je to jeden z jeho poznávacích znaků.

„Kdo se nadchl pro Kryla, už mu ostatní nestačili... Kryl byl prostě jen jeden, jedinečný, na vyšším myšlenkovém stupni, o formálně technickém zpracování jeho výpovědi ani nemluvě.“¹³

¹² HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 12.

¹³ Tamtéž, s. 18.

3.1 Osobnost písničkáře

Nejen text a hudba jsou jedinými nositeli výpovědi písně. Její součástí je zároveň interpret, jeho osobnost, duše, kterou písni předává. Písničkář se může stejně jako básník pouze stylizovat do nějaké role, ale může to být i jeho skutečný životní postoj. Posluchač tedy vnímá nejen píseň samotnou, ale i osobu zpěváka jako její součást. Kromě toho se do písně promítne i barva hlasu, konkrétní hudební nástroj, jímž je píseň doprovázena. Publikum zná písničkářovy názory a okolnosti, které se písně týkají, záleží též na konkrétní interpretaci.

V době, kdy byl problém vydat album, prezentovali se umělci především na koncertech. Takže součástí písně se stává také vnější zjev písničkáře. Jak vypadá, jak je oblečen, učen ... Na koncertě navíc vzniká jedinečná atmosféra, kterou poslech z desky nikdy zcela nenahradí. Vystoupení doprovází neopakovatelnost a neočekávanost i to, v jakém je umělec momentálním rozpoložením, syrovost projevu, gesta, výraz obličeje, jenž napoví, zda má posluchač brát obsah doslovně, nebo jde-li o ironii. Svoji roli hraje dramatičnost improvizace a napětí, jak se písničkář sám dokáže položit do toho, co zpívá, zda si dokáže publikum získat, protože sebelepší píseň interpretovaná nudně nezaujatým interpretem diváky nepřesvědčí. Stejně tak záleží i na složení a vnímavosti publika, jak reaguje. Z toho všeho si posluchač odnáší celkový zážitek.

Zpěvák se ve folkové písni stává dramatickou postavou. Vypráví a zaujímá stanoviska, je jejím aktérem. Podílí se tak na dotvoření díla. Musí vycítit vývoj nálady svého publika, co od něj očekává a reagovat na to.

Lidé se po okupaci pochopitelně báli vykřikovat příliš nahlas svůj nesouhlas s ní. Písničkáři jim tak dobře posloužili jako lidé, za něž se mohli schovat, s jejichž názory se ztotožnili. Pocity reprezentované písněmi dodávali ostatním pocit sebezpotvrzení a víry. Zpěváci mluvili za své posluchače. Proč se režim tolik bál písničkářů? Proč je pronásledoval? V nemilosti nebyli jen písničkáři, ale i jiní umělci, divadelníci, hudební skupiny, spisovatelé... Takto veřejně činné osoby mohou částečně manipulovat lidmi, ovlivňovat jejich názory. Píseň může burcovat, veřejně obžalovávat nebo zesměšňovat. Častou součástí písničkářských vystoupení byly též komentáře, protipolitické vsuvky mezi písničkami. To byl problém např. Vladimíra Mertvy, jehož samotné písně nebyly tak pobuřující, jako poznámky mezi nimi. Umělec se může stát vzorem, autoritou, rádcem

nebo intelektuálním bavičem, bojovníkem ... Kterou z těchto rolí zastával Karel Kryl? Byl více bojovníkem nebo posměváčkem?

3.2 Vývoj písničkářství

Doba se sice změnila, ale zpěváci s kytarou zůstali. „*Písničkáři poté, co byli problémem pro jiné, se stávají problémem sami sobě.*“¹⁴ Do roku 1989 spočívala jejich úloha v protestu, v boji proti totalitě. Absurdita režimu jim sloužila jako inspirace. Písničkářství bylo vnímáno jako projev nesouhlasu. Poslouchání protestsongů, vlastnění desek nebo navštěvování zakázaných zpěváků byla pro lidi forma boje. „Vrat' se nám nepříteli“, začalo se ozývat po revoluci. Nejen písničkáři, ale i jiní zakázaní umělci náhle nevěděli, co dál, kterým směrem posunout svou tvorbu. Koncerty začaly být legální a v prvotní porevoluční euforii jich bylo skutečně mnoho. Pak ale začalo posluchačů ubývat, protože už nic nebylo zakázáno. Najednou bylo hudby dost a byla všude k dostání, nejen česká, ale velké množství přicházelo ze Západu.

Je pravdou, že pořád je proti čemu bojovat, ale publikum přestalo být ochotné poslouchat písně o pravdě, která by říkala, že si za současnou situaci lidé mohou sami. Zpěváci s kytarou přestali být tak žádáni.

Písničkáři byli v době nesvobody „*zvyklí vyjadřovat se mezi řádky. Bylo třeba naučit se žít v době, kdy se smí říkat všechno, a vzdor tomu si hledat metaforu.*“¹⁵ Každý se s novými poměry snažil vypořádat po svém. Zde se opět vydělil Karel Kryl, tentokrát naposled. S novým státním zřízením se neuměl sžít, nevěděl, zda má stále poukazovat na nové problémy ve společnosti, nebo jestli má přestat s hraním a odstěhovat se do Austrálie. Jeho situaci za něj vyřešila náhlá smrt.

Ostatní se pokusili svou tvorbu poněkud přeorientovat. Někteří se snaží stále zůstat zpěváky s kytarou. Např. Jaroslav Hutka své texty zaměřil na období světové války a na přírodní lyriku, jeho texty jsou „abstraktní“, lyrické, hudba nezajímavá, upadající. Posluchač, který půjde na Hutkův koncert, uvidí úplně jinou osobnost, než jak je Hutka známý z doby totality. Poslední píseň, která se dostala v poslední době do povědomí veřejnosti se jmenuje *Udavač z Těšína*. Jiří Dědeček se přeorientoval na psaní chansonů.

¹⁴ PLOCEK, J. Folk není mrtev. *Literární noviny*, 2007 č.50, s.7-8.

¹⁵ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 516.

Vlastimil Třešňák je natolik mnohostranný, že se věnuje více próze a fotografování, jeho písně jsou stále psány z pohledu člověka žijícího na okraji společnosti. Velké popularitě se stále těší Jaromír Nohavica, který sice nepatří do první vlny písničkářství, ale snaží se vyjadřovat k současným problémům, ale ne s takovou intenzitou, jako dřív. (např. *Už zase bijou děti, Ladovská zima, Tanec mezi vejci...*) Navzdory své „StBácké“ minulosti je nyní asi nejpopulárnější. Vladimír Merta jde stále svou cestou, nyní se velmi věnuje filmové a scénické hudbě.

„Možná, že je to konec československých písničkářů, ale není to konec československé muziky. Je to konec československého kritického textu. Písničkáři se už zrušili.“¹⁶

4 Etapy a vývoj autorovy poetiky a interpretace vybraných textů

Tvůrčí inspirace Karla Kryla se nutně odráží jak od společenské situace, tak od životních událostí. Pro přehlednost je nutné zaměřit se nejprve na jeho život v datech.

4.1 Život a dílo Karla Kryla

„Já jsem se vlastně nikdy necítil plně zpěvákem - textař možná, kytarista už vůbec ne. Byl jsem nejspíše textař. Ta slovní poetika mě zajímala ze všeho nejvíce.“¹⁷

Karel Kryl se narodil 12. dubna 1944 v Kroměříži. Jeho rodina vlastnila tiskárnu, která tiskla unikátní knihy. V roce 1948 ji rozbili komunisté. To byla Krylova první zkušenost s totalitou. Další pak přišla v deseti letech, když ho zkopal spolužák před zraky učitelky za to, že nechtěl navštěvovat Pionýra. Rodina Karla Kryla se přestěhovala do Nového Jičína, který Karel Kryl vnímal jako místo, kde má zasazené kořeny. V roce 1962 maturoval na keramické průmyslovce v Bechyni. Zde se také poprvé dostal k hudbě,

¹⁶ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s.222

¹⁷ Tamtéž, s. 61.

napsal dva texty k hudbě Duke Ellingtona a skamarádil se s trampy z osady Zlatý klíč, zde se naučil hrát na kytaru. Pak pracoval v keramičce v Teplicích. Tam se pokoušel o divadlo poezie. V roce 1963 nastoupil na vojnu do Dobřan. Ani zde si nevypěstoval kladný vztah ke Straně, naopak se na vojně vyhranil velmi pacifisticky, psal protimilitaristické písně, např. *Tráva*.

Po vojně v r. 1965 nahrál několik písniček pro ústecký rozhlas, pracoval jako redaktor v ostravském Mikrofonu. Nakonec skončil u rodičů v Novém Jičíně a stal se soukromě hospodařícím zemědělcem a mužem v domácnosti. V té době již hodně koncertoval. Lidé jeho písničky znali, ale skutečná popularita přišla až s *Bratříčkem*.

Od dubna 1968 se v rozhlasové hitparádě Houpačka, kterou vedli manželé Černí, objevily první Krylovy písně: *Smutné ráno* (zpívala ji Hana Ulrychová), *Pieta* a *Král a klaun*. Všechny končily na posledních příčkách. Po 21. srpnu nasadil Jiří Černý dnes již legendární píseň *Bratříčku, zavírej vrátka*. Kryl ji dokončil v prvních dnech okupace. V 51. Houpačce *Bratříček* zvítězil. Zájem o koncerty rychle rostl. 24. března 1969 vyšla v Pantonu jeho první deska, *Bratříčku, zavírej vrátka*. Ačkoliv se jeho písničky zpívaly, začínala se pomalu projevovat normalizace. Koncertů ubývalo a Kryl začal mít problémy s jejich vypovídáním. 9.9.1969 odjel na písňový festival v západním Německu. Nepočítal s tím, že se tento výlet protáhne na dvacet let. Usadil se tedy v Mnichově a volně spolupracoval se Svobodnou Evropou, odkud vysílal každý týden svou „padesátiminutovku“ do ČSSR. Mimo to vypomáhal i jako sportovní redaktor (pod pseudonymem Jan Sebesta, což byl dědeček z matčiny strany).

V listopadu 1969 vydal již v Německu album *Rakovina*, o rok později vyšla deska s názvem *Maškary*. V roce 1972 se seznámil s Evou Sedlářovou, s níž se v červenci 1973 oženil. Oddal je Karlův blízký přítel opat Anastáz Opasek. V témže roce vydal svou první básnickou sbírku *Sedm básniček na zrcadlo*. Tyto básně navíc vyšly o několik let později spolu s některými dalšími též jako nahrávka, která se jmenuje *Dvě půle lunety*. V roce 1972 vydal *Knížku Karla Kryla*, první soubor svých písňových textů z let 1960-71. Další soubor písňových textů vyšel v roce 1977 pod názvem *Pochyby* a o rok později *Zpod stolu sebrané spisy*.

1973 – 1979 studoval dějiny umění a žurnalistiky na Ludwig – Maximilian Universität v Mnichově. V říjnu 1975 se rozvedl. Na Vánoce téhož roku dostala jeho matka povolení setkat se se synem. K dalšímu setkání již nedošlo. V roce 1976 začal chodit s Marlen Bronsetovou. Kryl v exilu hodně cestoval a koncertoval v Americe, v Austrálii, po celé Evropě. V roce 1979 vyšla deska *Karavana mraků* a v 80. letech vyšly ještě desky

Plaváček (1983), *Ocelárna* (1984) a *Dopisy* (1988). V roce 1988 vyšel záznam z koncertu *Karel Kryl in Boston*.

V květnu 1981 byl pozván do MacDowellovy kolonie v USA, kde dokončil básnickou skladbu *Zbraně pro Erató*. Vydal je ale až v roce 1987 a o dva roky později byly oceněny Cenou Jana Zahradníčka v Los Angeles.

30.11.1989 bylo Krylovi povoleno přicestovat do Československa díky sociálnímu vízu, na pohřeb své matky. Tak se mohl zúčastnit Sametové revoluce, kde s ním zpívaly tisíce lidí. V roce 1990 vydal album *Tekuté písky* a o rok později se oženil se svou dlouholetou partnerkou Marlen. V roce 1992 vyšlo hudební album *Monology* a album poezie, *Dvě půle lunety*. Krátce před svou smrtí publikoval rozsáhlý rozhovor pod názvem *Půlkacíř* a dopsal svou poslední píseň *Demokracie*.

Nesouhlasil s politickou situací, jež nastala po listopadu 1989 ani s rozdělením Československa

3.března 1994 zemřel v mnichovské nemocnici na infarkt. Po rozsáhlých sporech o jeho posledním odpočinku byl nakonec kompromisně pochován na Břevnově.

Na základě životních a dobových mezníků by se mohla tvorba Karla Kryla z let 1968 - 1989 rozdělit do čtyř tvůrčích etap s prostupnými hranicemi.

4.2 Do roku 1971

V textech, které Karel Kryl napsal po srpnové okupaci, projevuje nesouhlas se zásahem spojeneckých vojsk. Touhu po svobodě a lepším světě, boj proti totalitě, pocity vzdoru, vyjadřuje zejména v písních z konce šedesátých let. Za vše hovoří jeho nejznámější píseň *Bratříčku, zavírej vrátka*. Vznikla v prvních okupačních dnech, je bezprostřední reakcí na příjezd vojsk Varšavské smlouvy. Pro Kryla není typické reagovat na události okamžitě. Píseň však díky své aktuálnosti vstoupila do historie, neboť zde Kryl přesně metaforicky popsal noc z 20. na 21. srpna 1968. Píseň vznikla v čase, kdy měla tři významy. „*Prvním byl můj mladší bratr, který byl tehdy na vojně. Druhým smyslem byla výzva národu. A třetí hovořil o Slovácích.*“¹⁸

¹⁸ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 179.

*Prší a venku se setmělo
Tato noc nebude krátká
Beránka vlku se zachtělo
Bratříčku, zavírej vrátka!
Zavírej vrátka!*

Stejné pocity popisují i další texty z roku 1968, obrací se ke společnosti i k politikům např. *Tak vás tu máme bratři / z krve Kainovy / Poslové noci, která / do zad bodá dýku / Tak vás tu máme bratři / vnuci Stalinovi / Však ne tak, jako včera / Dnes už bez šeríků (Bratři), Žene vás čert / Zas jdete jako ovce / Není to žert / už zvěř se stala z lovce (Pochod Gustapa), Za okny mrazilo / srpnové slunce / a křičelo na lidi / Pamatuj! / ... / Na žerdi amuletu / vládci se smáli (Podivná ruleta), K výkazu ztrát / Připište sebe / že jste jen couvali / Mlčky a kvapně / ... / Že jste jim kývali / Bože, tak trapně! (Znamení doby).* Tyto protestsongy měly vyprovokovat lidi k odporu, a ne jen k tichému nesouhlasu. Atmosféru písni dokresluje rázná hudba s výrazným rytmem. Písňe reflektují situaci, jež nastala, přetvárování: *Hrát dvojí, trojí hru / a o čtvrtou se snažit (Tak jenom pojistit)* a nedůvěra: *Tak pozor dej na ně / v té podivné době / Vždyť při této hraně / jde o krk i tobě! (Hle, jak se perou).*

Krylovi také není zcela cizí pojem emigrace: *Co řeknou ti páni, co sedíce strnule / plijí tu na ty, co opustí vlast? (Co řeknou?.)* Srovnává stav společnosti se situací po Bílé hoře: *Věřili jsme na pokoru / u popravčí káry / Zlatá doba nenastává / Bude kamenná.* Ta se proměňuje s přibývajícím, utužujícím se normalizací během roku 1969.

Náměty se do emigrace v podstatě opakují: nesouhlas s totalitním zřízením, zejména s okupací a s následnou normalizací.

V textech se objevují postavy záporné, beze jména, většinou nepřátelští vojáci nebo politici: *Co řeknou ti páni... (Co řeknou?), To nejsou bubáci / ... / To jsou jen vojáci (Bratříčku, zavírej vrátka), Tak hle, jak se perou / jen pozor dej na ně (Hle, jak se perou), Nezvaný host / ... / zlou lekci dal ti o člověku (Ruka je most).* Někdy zde nevystupují přímo jmenované postavy, ale hovoří se jen „o nich, o těch zlých“: *Tak hle, jak se perou / jen pohleďte na ně (Hle, jak se perou), Zima je králíčku / Dravci jsou němi / Příteli, človíčku / v sousední zemi / taky tě bijí? (Ruka je most).* V nezáporném světle zmiňuje častokrát matku a otce: *Mámu jsme zapřeli / a brácha zapřel tátu (Pochod Gustapa), po matce sirotci / po otci bezprizorní / ... / Už nekřičíš Matko (Bludný Holanďan), Obzor se rdí / můj táto (Bílá hora).*

V září 1969 odjel Karel Kryl do západního Německa na koncert. Nepředpokládal, že v Německu zůstane příštích dvacet let. V písních je patrný stesk po domově, po blízkých: *Tvé jméno na balíčku / k ostatním připojím / To abys nemyslel / že už k nám nepatříš (Vánoční)*. Tento pocit přetrvává ještě v roce 1971: *Lásko, dvě třešně na talíři / ty ti daruji / až jednou se vrátím (Lásko!)*, *Každý dnes už to ví / kam ty vagony jedou / a proč s kapkami deště / padá i stesk (31. kolej)*. K tomu Kryl přidává pocity beznaděje: *Když s chladnou rozvahou / jde posedlost / pak zítřka nedožijem (Dachau blues)*, *Milion slepých očí / Na erbu hlava hadí / jež hledíc do měsíce / bezhlesnou píseň vyje (Dědicům Palachovým)*. Písně z exilu už nejsou tak razantní. Nejen texty, ale i hudba působí posmutněle, poklidně, začínají převažovat písně pomalejší a předchozí výkřiky jsou nahrazovány zpěvem více vypravujícím.

Přesto si ale Kryl kritiku neodpouští: *Flaška je poloprázdná / a fízl u dveří / k novému roku popřeje (Novoroční)*, *Měl pendrek místo práva / a statky pro gardu / v níž vrazi řvali sláva / pro rudou kokardu (Divný kníže)*.

V textech převládá časová a místní aktuálnost jejich vzniku, většina se odehrává tady a teď: *Tak vás tu máme bratři*, nebo jsou aktualizovanou historickou alegorií, která přesahuje až do oné doby, př. *Bílá hora*, *Divný kníže*. Časové aktuálnosti napovídá i četné použití sloves v přítomném čase: *Tak pohleď, jak s vervou / tu do sebe mlátí (Hle, jak se perou)*, *Doba je neklidná (Tak jenom pojistit)*, *Paměť je v bankrotu / a z domu nevychází / Čest stojí u plotu / a kamením se hází (Bludný Holanďan)*.

Stejně jako s časem zachází s prostředím. Týká se přímo Československa přesto, že to zde není explicitně řečeno. Pokud popisuje prostředí, pak jako zničenou, trpící krajinu *Chrpy povadly / ... / Kam šlápl, vyrůstaly / jen ocúny a blín (Divný kníže)*, *a zamrzlé kaluže v lomu / Na poli sníh / a nad sněhem dráty (Ruka je most)*, *A mlhy zlé / se valí / do děr od hrabošů (Bílá hora)*. Převažuje tma nebo šero: *Když zvony půlnoc odzvoní / a vrátice se rozvoní (Dachau blues)*, *Dvě hvězdy v Malém voze / svítí ještě zrána (Habet)*, *Prší a venku se setmělo (Bratříčku, zavírej vrátka)*.

Lyrický subjekt se proměňuje, někdy vystupuje v první osobě, je subjektivní: *Lásko, válka je holka moje / s ní se miluji / když noci si krátím (Lásko!)*; i objektivní, promlouvá tedy za jinou postavu: *Jsem pán císař Kain Devátý (Kain IX.)*, totéž se děje v množném čísle. Lyrický subjekt se stává součástí většího celku, jakoby „s námi“ soucítí: *Klesáme hloub / Se strachem tvorů (Znamení doby)*, *Věřili jsme na pokoru (Bílá hora)*. Jindy vystupuje jako vševědoucí vypravěč: *On strach má za spojence / Jde s hlavou svěšenou / a netuší, že děti (Divný kníže)*.

4.2.1 Rakovina

Jedna z písní, jež reagují na sílící normalizaci. Karel Kryl ji psal v předjaří 1969, když chystal desku *Bratříčku, zavírej vrátka*. V té době měl spoustu koncertů a spolupracoval s divadlem Semafor.

*„Osobní život se prakticky nekonal. Jen o polednách zůstávalo něco času na posezení. Z klubovní místnosti pražských Mods byl moc krásnej výhled na Václavák, zaplavený špínou sněhových zbytků, na náměstí se Svatým, k němuž se stále méně smělo. A došlo mi, že se jedná o rakovinu. To proto, že ač centra dosud pracovala, spojení mezi nimi bylo přerušeno. A centra netušila, tak jako netuší umírající, že umírá. Psal jsem tuhle písničku pozvolna, beze spěchu, sepisování trvalo dobré tři měsíce v tom zimním předjaří a mrazivém jaru 1969.“*¹⁹

Píseň reflektuje Československo na jaře 1969, neuspokojivé jaro, které „namíchá dobré karty těm, kteří se umějí ohnout“, metaforicky řečeno.

Píseň o tom, „*jak se stále méně smělo*“²⁰. Metaforický titul představuje postupné umírání. Nebezpečí normalizace je ztvárněno na motivu smrtelné postupující nemoci v podobě vápna, které zpočátku vypadá jako sníh, avšak pomalu začíná rozežírat nejen lidské duše, ale i těla až na kost: *V. tom jaru listy žloutnou / a sněží do květin / ... / Však vápno neseškrábem / když vězí na duši / ... / To hraní s kostrami / má jméno Rakovina*. Kde se rakovina vzala, je patrné hned z dalšího verše: *a voní astrami*. Že by astrami kvetoucími na konci srpna? Stejně jako rakovina se projeví až časem, na první pohled se zdá, že je všechno v pořádku. Ale skutečnost je jiná: *hrůza chodí s loutnou / ... / To léto chodí s flétnou / a sahá po tepu*. Zvířata mají poukázat na plynulost, že utužování je tak pozvolné, že vyvolává dojem, jakoby se nic nedělo: *a znovu ptáci vzlétnou / ... / a štěká teriér*. Čas v písni pozvolna plyne, prostřídají se tři roční období, jaro, léto, podzim.

Lyrický subjekt k nám promlouvá z pozice osobního vypravěče, který se prozradí v průběhu písně: *Hrajem si na pravidla / a deska přeskočí*, čímž dává najevo, že není nestranným pozorovatelem, ale součástí dění. „*Hlas, který mluví za druhé, který vyslovuje nejen svůj, ale i kolektivní osud.*“²¹

¹⁹ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 100.

²⁰ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 39.

²¹ Tamtéž, s. 13.

Postavy jsou zde rozděleny na „my“ a „oni“. My, kteří *vápno neseškrábem*, a oni, kteří *popravili krále*.

Naléhavost sdělení je vyjádřena vykřičníky. Ty jsou použity zejména v refrénu: *Ať žije král!!* V interpretaci byl tento verš zdůrazněn více výkřikem než zpěvem. Po fonologické stránce je v básni časté použití samohlásek o,u, či dvojhlásky ou: *Řvou ústa slavných starců*, což v českém prostředí vyvolává pochmurné dojmy. Po lexikální stránce obsahuje text archaismus: *Kůň běží bez udidla*, historismus: *Být každý sobě drábem*. Ze syntaktického hlediska se zde objevují pasivní konstrukce: *jde se dál, je známo*, jednočlenné věty: *sněží do květin*, konstrukce s obecným podmětem: *dnes vládce zavraždili, v sálech hrají...* V úplném závěru se objeví epizeuxis (zopakování slova): *a deska přeskočí / přeskočí / přeskočí*.

Text obsahuje obrazná vyjádření: personifikace, symbolika barev: *a svítí červená*, metafora.

Kompozičně je báseň složena z pěti strof a opakujících se refrénů. Refrén zazní celkem dvakrát, poprvé uvozen spojkou *že*, podruhé *už*, což má zřejmě ukázat posun písně. Text je vnitřně komponován na základě ročních období, která postupně graduji. Na začátku je jaro: *V tom jaru listy žloutnou*, což není na jaře běžné, je to předzvěst dalšího vývoje. V následujících verších přijde léto, na první pohled normální: *Jak vloni třešně zrají*, jenže: *To léto chodí s loutnou / a sahá po tepu*. K podzimu odkazuje *vůně aster*, podzimních květin. V závěrečné strofě už vládne chaos: *Kůň běží bez udidla / Kouř štípe do očí*. Co by bylo v zimě, text neříká, protože během chaosu *deska přeskočí*. Možná, že zimou má být stávající realita, nebo varování, co bude dál. To si každý může domyslet. V rámci refrénu se objevují aluze (narážky) na známý francouzský citát, exklamace (zvolání): *Dnes krále popravili, ať žije král!! - Dnes vládce popravili, ať žije vládce!!*

Aktuálnosti napomáhají slovesa v přítomném čase: *Zní hlasy soudních znalců / ... / Řvou ústa slavných starců / ... / jaro karty míchá* a několikrát se opakuje příslovce *dnes*: *Dnes krále popravili*.

Rým je střídavý podle vzorce ABAB, z hlediska objevnosti jsou použity jak banální gramatické rýmy: *zvonců-konců, vypravili-popravili*, tak invenční: *pamfletů - Hamletů, vzlétnou - s flétnou*, což je zároveň bohatý rým, je zde také rýmové echo: *žloutnou - s loutnou*.

Rakovina je titulní píseň ze stejnojmenné desky, která vyšla v roce 1969 v Německu. Její melodie se stala na dlouhou dobu úvodní znělkou Krylovy hudební padesátky na Svobodné Evropě.

4.3 1972-1974

Začátek sedmdesátých let ovlivnil Krylovy texty. „Žil jsem tehdy ve značném kole. Našel jsem totiž, já, starý cynik staromládenecký, dívku svých snů a hodlal se ženit ... Nastala doba psaní jiných věcí, než jaké byly dosud, pokus o život bez nerváků, v lásce, pochopení ... Začal jsem se starat o lepší němčinu, znova po letech chodil do školy a dělal přípravku na vysokou školu.“²²

V této době vznikaly písně *Děkuji*, *Jidáš*, *Žalm 71.* a *Zapření Petrovo*. Vyšly v roce 1974 na albu *Carmina resurrectionis*, tj. písně zmrtvýchvstalé. „Je to docela jiná práce se slovem, než když se píše normální písnička. Tady máš už předem daný kánon, zákon, přes který nesmíš, nikoli téma bez hranic a vše je dovoleno, tahle tvorba má pravidla, svůj vymezený čas a časový odstup.“²³ Písně měly být součástí velké velikonoční mše, kterou se mu nakonec nepodařilo dokončit. Vzhledem ke vztahu, který prožíval, se rozhodl, že se usadí, a dal se na katechismus.

Ve většině z těchto písní je možno nalézt nesčetné odkazy na Bibli a křesťanství. Projevuje se zde Krylův vztah k Bohu. „Uvědomuju si, že šéf je nade mnou a může se stát, že mi zmáčkne malinkatou cévku v hlavě ... a já už nic neřeknu.“²⁴ Kryl zastával názor, že k Bibli je neustále třeba se vracet, což také činil ve svých písních. Nejen názvy jsou aluzemi na Bibli: *Jidáš*, *Zapření Petrovo*, *Gloria* a *Žalmy*, ale též postavy a symboly související s křesťanstvím.

Námětem je boj dobra se zlem. Postavy jsou vypodobněny v souladu s Biblí. Kladné, často nešťastné, trpící, ale mající naději: *Beránku, děkuji.* / *Marně jsi neumíral.* (*Děkuji*), *Květy sněží / na Madonu / u Božího těla (Tisící rok míru)*, Záporné postavy se chovají také charakteristicky. Často se vyskytuje ďábel: *Dnes podruhé oko mé satana spatří / ... / Vždyť jemu dnes - hlasem - duše má patří (Hlas)*, *Pysk / zpocený / vyzývá podsvětí / Ó ďáble můj / mrtvo jest / slitování (Jidáš)*, *Nápisy na věnci / a na koruně trny / ... / Namísto Piláta / svět si dnes ruce myje (Žalm 71.)*,

Písně jsou stejně jako v předchozím období „básnickým vyjádřením deziluzivních pocitů“²⁵, ne však pouze národa, ale celého světa. Navíc zde není jen deziluze, ale svítá též

²² KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 155.

²³ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 155.

²⁴ ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*, Praha : Academia, 1994, s. 94.

²⁵ HUVAR, M. Kryl. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 48.

„spásná naděje“²⁶: *Vždy znovu - a vždy poprvé / prosíme s Petrem o naději. (Zapření Petrovo), Nebe je růžové / Po cestě křížové / snad konečně spočinem / jak pšenice v klásku (Žalm 71.).*

Další písně z tohoto šťastného období jsou *Karavana mraků*, *Podběly* a *Lilie*. Nemají tak výrazný křesťanský tón. *Lilie a Podběly* mají podobný titul a milostnou tematiku. Z toho všeho vyčnívá *Karavana mraků*, tu považoval Kryl za svou „nejpěknější písničku“²⁷, kde se kříží naděje i smutek: *Dopředu jít / s tou karavanou mraků / ... /: Pryč odtud jít /... / a nechat zapomenout / srdce bolavý.*

Čas i prostor odpovídají tematice. Je-li náboženská, je to prostředí Blízkého Východu: *Mlčí stromy v Nazaretu / ... / Kokrhá kohout v Galilei (Zapření Petrovo)*, oproti předchozím tu místy vysvitne slunce: *Slunce je zlatou skobou / na obloze přibitý (Karavana mraků), Nebe je růžové (Žalm 71.).* Čas i prostor mají přesah: *V městě je řád / a pro každého práce / Buď ještě rád / když huba voněmí (Karavana mraků).*

Autor často promlouvá v první osobě množného čísla: *Snad konečně spočinem' / jak pšenice v klásku (Žalm 71.), A slzy polykáme; / pláč místo výkřiku. (Zapření Petrovo)*, oslovuje: *není zvonů / jež bys přelil v děla (Tisící rok míru), i slova, jež slýcháš / i vzduch, který dýcháš (Varhany v Olivě)*, to vyvolává pocit sounáležitosti.

Z tohoto období vybočují dvě písně svým humorným laděním, jsou kontrastní vzhledem k vážným „kusům“, jež Karel Kryl právě tvořil: *Azbuk* a *Dívka havířka*. Obě mají stejnou humornou tematiku, jsou si podobné postavami, ženami, které vykonávají mužské povolání, tedy sovětský ideál: *jsem poručice Jelena (Azbuk)*. Obě zesměšňují Sovětský svaz, zároveň však převedeno ve skutečnost, působí poněkud tragikomicky. Oba texty jsou epické a básník k posluchači promlouvá v ich-formě, jako osobní vypravěče.

Zvláštní místo v Krylově tvorbě zauímají *Pochyby*. Životopis, kterým se rozhodl uzavřít svou dosavadní tvorbu. Původně to měla být píseň. Ačkoliv ke zhudebnění došlo, vzhledem k rozsáhlosti zůstalo nakonec u básně, parafráze na Malý testament Françoise Villona.

²⁶ HUVAR, M. Kryl. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 48.

²⁷ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 157.

*Šla krása jiným dětem
a tudíž sudičky
mne učinily skřetem
na úkor hlavičky
Když vyňaly mne z kolébky
já neplakal jsem dosti
i daly mozek do lebky
a trochu výřečnosti
Dost smutný dar*
(Pochyby, 1972)

4.3.1 Gloria

„A pak přišly Vánoce. Respektive doba předvánoční. S kometou a další válkou v Izraeli. A bylo třeba napsat, co jsem tehdy - obzvláště tehdy - šťasten a obávající se, cítil nejsilněji. Že je tomuhle světu zapotřebí lásky.“²⁸

Píseň vznikla v roce 1973 a vyšla o deset let později na albu Plaváček. Lyrický text o válce a naději. Píseň o světě, v němž se válčí navzdory vánočním svátkům, na Štědrý večer: *Je tichá noc svatá /.../ Kristus se zrodí*. Jak bylo napsáno výše, reaguje na válečný konflikt na Blízkém Východě. Tematicke tedy odpovídá prostředí: písek, hory, skály, písečný vír. Místo, „v němž nepadá sníh“ - Izrael, místo Kristova narození.

Kryl si neodpustil zakomponovat do válečné vřavy betlémské atributy: tři mudrci představující dobro, které *tlí v krytech*, zatímco *zlý král Herodes bdí*. Též se objevuje kometa: *vzdor hvězdě, jež slavně /plá nad hřebety skal*.

Vánoce připomínají aluze na koledy: *Chtíc aby lkal - Chtíc aby spal, Tichá noc svatá - Tichá noc*.

Lyrický subjekt se projevuje „nepřímo jako svědek, který jakoby pouze cituje a zaznamenává“²⁹. Z jazykových zajímavostí stojí za zmínku latinský titul Gloria, tj. sláva. Spojení *Gloria nezní* se opakuje v prvních dvou refrénech. Gloria doposud nepřehluší hluk zbraní. V posledním je obměněno na *gloria zazní*, což vkládá do písně naději.

²⁸ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 156.

²⁹ PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006, s. 65.

Z obrazných konstrukcí je výrazná personifikace.

Z hlediska vnější kompozice je text rozčleněn do tří pravidelných strof, které jsou proloženy proměňujícími se refrény. Text líčí válečné utrpení: *pláč ulpívající na písku, svět pohrdající citem, střepiny v bytech u rozbitých zdí*. Ve třetí strofě svítá naděje, že válečná tragédie skončí: *Snad po stovkách let / znova Kristus se zrodí*, tedy, že se zrodí láska v lidských srdcích, naděje v nový život: „*a přeroste tráva / přes písečný vír*“, že nastane mír mezi lidmi i Bohem: *Bud' na nebi sláva / a na zemi mír*.

Rým se pravidelně střídá podle vzorce ABCD v jednotlivých strofách a podle ABC v refrénu. Z hlediska účinu i zde se Kryl občas uchýlil k banalitám: *Je noc, v které nezpívá - pláč na písku ulpívá, teď zpívají hlavně - vzdor hvězdě, jež slavně*. Některé jsou invenčnější: *Chťíc, aby lkal - nad břehy skal, tři vteřiny ticha - proroctví lichá*. Opět jsou zde použity bohaté rýmy: *více - svíce*, štěpné: *bytech - krytech*, gramatické: *svět - let* atd.

Na podzim roku 1980 měl Kryl několik koncertů ve Spojených státech, odkud na něj přišlo udání za urážení náboženského cítění a protikatolické vyjadřování. Toto nedorozumění se však náhle vyřešilo, když byl text této písně zařazen do vánočního čísla papežského listu L'Osservatore Romano z 25.12.1980, mezi básně dvanácti světových básníků. Krylovo jméno se tak objevuje např. vedle Sergeje Jesenina.

Co se týče Izraelského konfliktu dnes, situace se příliš nezměnila, píseň je bohužel stále aktuální.

4.4 1975 – 1984

V roce 1975 dochází k dalšímu z Krylových životních zlomů. Jeho zprvu šťastné manželství se rozpadlo. „*Co se pak tvorby týče, nebylo to taky žádný peříčko. Témata ponejvíce vyčerpána, v politice se nic nedělo. V téhle době nedefinitivy psal jsem si do šuplíku, na zrcadlo už jenom zřídka.*“³⁰ Kryl se potřeboval odreagovat, dostat se z krize. Proto jsou písně z tohoto období humorné, ironické, některé spíš rádobysměšné. „*Proti zapomnění blblinkal jsem si na entou.*“³¹ Typické je hraní se slovy. Texty jako: *Bridge, Z Ohlasů písní ruských, Píseň o žrádle*, a další jsou ukázkou ohýbání češtiny a Krylova

³⁰ KRYL, K.: *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 176.

³¹ Tamtéž

vztahu k jazyku: „Vždycky je to vzájemný vztah - člověk jazyk násilní a zároveň je násilněn.“³² *Leže ve vaně / zamilovaně / pěju Ivaně / dumku (Píseň o žrádle).*

Po roce 1975 se Kryl věnoval zejména psaní poezie v pravém slova smyslu, např. snažil se napsat poetický scénář *Slovíčka*. V tomto období se totiž rozhodl skončit jako písničkář a snažil se vyprofilovat jako básník:

Pierot hledá sirku

Najde ji Zapáli

a podá Heleně

„Váš oheň Dovolíte?“ -

promluví zastřené -

„Vidím že zahálíte...

to vždycky v neděli?“

„Ne vždycky... Ale často

A co vy?... Baví vás to?“

(*Slovíčka* 1975)

Z nepříliš zdařilých písňových textů z let 1976 a 1977 vynikl až *Plaváček*. Kryl sám si to uvědomoval a nepřikládal těmto textům velký význam „Byly to písničky spíše už ironické. Písničky mnohdy jedovaté. Tu a tam i trocha křeče za textem. Melodie se pomalu vytrácí, text jde do popředí,“³³ např. *Bakterie, Geny, Darwin*. Nutno podotknout, že „Krylova veselost se však mnohdy podobá skřípění zubů“³⁴.

Kryl psal, aby nezapomněl češtinu, „která jediná je - alespoň pro mne - znamením toho, čemu se říká *Vlast, Domov*“³⁵, nebo jen tak pro pobavení sebe i publika. Sám přemýšlel, „do čeho se tentokrát obout.“ Jeho posluchači v zahraničí nebyli jenom krajané, ale též exulanti. „To jsou ti lidé, kteří už poněkud pozapomněli nuance, fajnivosti jazyka a nestykem, respektive odloučením od své vlasti jim vlastně do značné míry unikaly souvislosti věcí, o kterých jsem jim zpíval.“³⁶ Mezi posluchači byli také cizinci, které

³² ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*. Praha : Academia, 1994, s. 85.

³³ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 178.

³⁴ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 174.

³⁵ KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994, s. 178.

³⁶ KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 429.

problémy totality a okupace netrápily tak hluboce a osobně jako Čechy. Proto Kryl skládal písně tohoto typu. Námětem se Krylovi stalo Rusko, tehdy Sovětský svaz: *Z Ohlasů písní ruských*, pověsti a báje z české historie: *Dívčí válka*, *Bivoj*.

Námětům odpovídají i postavy a prostředí: *Byl jest Vova na honu / u Rostova na Donu* (*Z Ohlasů písní ruských*), z českých: *Bivoj*, *Přemysl*, *Ctirad*, *Šárka*.

V písních zmiňuje také reálné postavy. Již výše zmíněný *KaMin*, tedy kapitán Minařík (*Synonymická*), a afroamerická komunistka Angela Davisová, z *Písně o žrádle: S bujným potem na čele / zpívám píseň vesele / Nechce se mi Angele / přinášeti růže*, a Vasil Bil'ak.

V ostatních písních se míhají různé postavy: *Čtu si Calderona / Myslím na Nerona* (*Bivoj*), *Darwin*, *Bud' Pompejus i Agrippa / Bud' Achilles i Hektor* (*Lektorská*). Kryl si dělá legraci i sám ze sebe: *Zpola opřen o podušku / nafukovací / usilovně cucám tužku / propisovací* (*Dívčí válka*).

Texty jsou vypointované s protirežimními náarážkami, není v nich už spásná naděje, jde spíše o zoufalství: *Zpívám píseň o žrádle / neboť to se může!, Naučí tě vyškolená / autorita / kterak chutná omezená / suverenita, K zabránění panice / roztáhnou se dráty / vyznačí se hranice / a zas máme státy* (*Darwin*). I přesto, že jsou tyto texty považovány za Krylovy nejslabší, „nezaostávají v řemesle, naopak je tu a tam i předčí, ale vaz jim láme absence nosnější ideje“³⁷. Úroveň jim snižuje přílišná snaha o humor.

Charta 77 a s ní nová vlna uprchlíků dodala Krylovi trochu inspirace, ne však na dlouho, reakcí na Chartu je již zmíněný *Plaváček o zemi, která křičí mlčením*. K roku 1979 se mimo jiné vztahuje jubilejní píseň *Jaro desáté*, kde Kryl vzpomíná a teskní po desetiletém odloučení s vlastí: *Strach s tichem. Dary tmy, / jež smíchu pouští žilou. / A tryzna za rytmy, / jež buší pod mohylou. / A povzdech plný stesku, / když zima tesá - Té - kříž na náhrobní desku / pro jaro desáté...* O deset let později vznikla ještě jedna jubilejní s názvem *Dvacet*.

První polovina osmdesátých let je poměrně chudá na „textaření“. Za pět let napsal Kryl pouze dvanáct textů, z čehož některé byly přímo psané německy: *Das Zwiegespräch*, *Die Innerdeutsche Frage...*

³⁷ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 24.

4.4.1 Vasil

Píseň je z roku 1978 a vyšla o rok později na albu *Karavana mraků*. Terčem posměchu se stal Vasil Bil'ak, což byl v letech 1968 - 1988 člen předsednictva ÚV KSČ, jeden z těch, kteří v roce 1968 pozvali do Československa „bratrská“ vojska Varšavské smlouvy. K němu odkazují, mimo jiné, verše: *Šičky už došily / svatební košili / ... / Na mojí košilce šič z Košic vyšil Cé*. Vysoce postavený politik slovenského původu byl totiž vyučen jako krejčí a tuto práci vykonával až do roku 1949.

Humornost písně předesílají již v prvních verších samohlásky *i* a *e*: *V botičkách z kozinky / vybírám rozinky / ... / Vybírám zběsile / pro tebe, Vasile*.

Kompozičně je text rozčleněn do čtyř shodných, pravidelných strof. Vnitřně se text chronologicky vyvíjí: *Krmení zvěře je / když vrznou veřeje / a ty's tu / ... / Mé oči nevěří / Přišel jsi se zvěří / ... / v čaji jsou nějaká / afrodiziaka / vypij ho! / tisícem kilowatt / budu se milovat...* Pointou textu je Vasilova skutečná vášeň: *V milostném zátiší / vášeň pak nejvyšší / vybuchne / plně a všestranně: / tvá láska ke straně! / Probůh!! Ne!!!!* Zděšení se Kryl snažil zvýšit čtyřmi vykřičníky. Vykřičníkem je zdůrazněn imperativ: *Vypij ho!*

Protipolitické je závěrečné zvolání: *Tvá láska ke straně / Probůh, ne!!!!* Text neobsahuje hlubší myšleny nebo poselství, je zajímavý po formální stránce, slova jsou volena tak, aby se pěkně rýmovala, hraní si se slovy a se štěpnými rýmy je smyslem písně.

Rýmy se pravidelně střídají dle vzorce AABCCB. Jsou velmi invenční: *Krmení zvěře je - když vrznou veřeje, Čaj, který vypiješ - zanechá stopy, jež ...* to jsou zároveň i rýmy dvouslovné, Všechny zde použité rýmy jsou štěpné. Jiří Černý upozorňuje na „milionový rým“: *na mojí košilce / šič z Košic vyšil Cé*. Kryl si pohrává se slovy a nevyhýbá se slovům odborným: *enzymy, afrodiziaka* ani deminutivům: *vybírám rozinky / z koláčků / Vybírám zběsile / pro tebe, Vasile / miláčku / ... / Na mojí košilce*, Aluze na K.J.Erbena: *Šičky už došily / svatební košili*.

Lyrický subjekt se zde stylizoval do ženské role. Kryl se při interpretaci této písně pokoušel o nápodobu ženského hlasu.

Je zde použit pravidelný sestupný třídobý rytmus, tedy daktyl. Jelikož končí vždy na lehkou dobu, jedná se o ženský verš.

4.5 Po roce 1985

Osvěžení přichází až v roce 1985. Do čela Sovětského svazu se dostává Michail Gorbačov a s ním reformy. Krylovi začala přicházet do Svobodné Evropy spousta dopisů od různých lidí. Reakce na ně se mu staly inspirací. Vznikly písně *Dopisy*, *Martina*, *Zkouška dospělosti*, *Irena*, *Alibi v a moll...* Poněkud vybočují „ekologicky“ laděné texty *Irena* a *Kyselý sníh*. Do revoluce stihl napsat ještě několik ne příliš významných písní, *Fešák*, *Limericky*, *Ukolébavka*.

Písně jsou oproti minulým obdobím převážně tesklivé: *Jak léta jdou a hroby přibývají, / počítám vrásky vryté do pleti (Dopisy)*. Jsou také delší, např. píseň *Martině v sedmi pádech* má sedm strof a čtyři refrény, *Zkouška dospělosti* má šest strof a tři „dvoustrofé“ refrény.

Krylův humor vystřídal smutek, melancholie a sentiment. Dalo by se hovořit o návratu k teskné lyrice a původní poetice. K politice se už nestaví tak bojovně. Z písní je cítit zklamání z vývoje situace: *Ač je to jenom dvě stě kilometrů - / - nebo ještě blíže / - a zbývá už jen duše k proclení, / na politickém barometru / setrvalá níže - / - a dokud trvá, svět se nezmění...* (*Martině v sedmi pádech*), *Já v New Yorku i v Sydney nebo v Mníšku / vždy věřil, že čas mříže rozhodá / ... / vzal za své to, co značí svoboda. (Alibi v a moll)*, *Dozrál čas dilematu: / „být pro a nebo proti?“ / Pak čekat na výplatu, / jak jiní patrioti (Zkouška dospělosti)*.

Jelikož písněmi zároveň odpovídal na dopisy posluchačů, některé zmiňují jejich jména: *Snad moh' bych najít v Martině / přítele ve zlé hodině, (Martině v sedmi pádech)*, *Svá ústa nabídla ti / Irena (Irena)*.

Lyrický subjekt je méně stylizovaný, jelikož Kryl se snažil písněmi odpovídat lidem, vystupuje jako Karel Kryl sám za sebe, subjektivně v ich-formě: *K Maxovi zajdu, místo do Demínky, / přečíst si – dopisy (Dopisy)*, *Já nechtěl kývat s tváří roztomilou: / změnil jsem byt - jak jiní mohli by (Alibi v a moll)*, *co jím, když země vymetám / a proč jsem tady a ne tam (Martině v sedmi pádech)*, nebo objektivně v du-formě: *v nedělním oblečení / nastoupíš před komisi (Zkouška dospělosti)*, *Svá ústa nabídla ti / Irena (Irena)*.

Stejně nestylizované je prostředí, jmenuje skutečná místa: *K Maxovi zajdu, místo do Demínky*, znovu vyzdvihuje vzdálenost: *Já v New Yorku i v Sydney nebo v Mníšku (Alibi v moll)*, příroda vyznívá zdevastovaně, Kryl se tak nepřímou vyjádřil k životnímu

prostředí: *Čas hrůz, / bezlesích svahů, (Kyselý sníh), Ted' mrazivě mží / do šedého prachu (Platýs).*

4.5.1 Irena

V červenci 1986, po černobylské jaderné havárii, napsal Kryl tuto lyrickou milostnou píseň. Je to zároveň reakce na utrápený dopis od posluchačky Ireny ze Slovenska. Kryl se domníval, že se jedná o mladou dívku. Ve skutečnosti bylo paní Ireně přes sedmdesát let. Karel Kryl později o své písni řekl, „že je sentimentální až ke skonu a optimistická až do kostní dřene“³⁸.

Námětem je havárie jaderné elektrárny, jejíž hrůznost kompenzuje Irena: „nad prachem katastrof / zní klapot střevíčků.

Titul písně je protagonistický. Irena je hlavní postavou. Kryl ji přirovnává k víle: *Jde chůzí lehčí kroků lesní víly / a září září / září v úsměvu*. Krylova lyrika ostře kontrastuje s bytostnou skepsí, „z tohoto nesouladu pramení síla a naléhavost emocí“³⁹.

V písni líčí krajinu zničenou atomovým výbuchem: *Ač bezjehličné lesy / hyzdí rampy / Už zbylo jen pár vět / a tráva spálená / a rozbahněná zřídla / ve žluti*. Časově je text zasazen do měsíce září.

Nikde není explicitně vyřčeno slovo Černobyl, je zamlžen pomocí slovní hříčky: *černé býlí* - pelyněk černobýl. Radioaktivitu přirovnává k invazi pelyňku: *Však černé býlí / se vyplevelit nedá: / je to mor!*

Kryl si tu opět pohrává se slovy: *a září září / září v úsměvu*.

Text je rozdělen na čtyři strofy a dva opakující se refrény. Na konci každého refrénu je epizeuxis - opakování slova: *Irena, Irena, Irena*.

Píseň má nadějně poselství: *u sloupů morových / začíná schůzkou / tep dalších životů!*

³⁸ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 220.

³⁹ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 30.

5 Specifické literární kvality textů

Co mají texty Karla Kryla společného bez rozdílu na období? Co je pro ně typické?

Krylovy texty mají společný jeden z „nejdůležitějších a nejvýznamnějších rysů. *Ve všech svých skladbách - výjimky potvrzují pravidlo - se potýká s andělem ZLA ... zlo, které je s to otrástit pevnou vírou... poznání a zápas s tímto zlem je o to těžší, že není jenom vně, ale také uvnitř. Zápas je to těžký, vítězství jsou řídká a sporná.*“⁴⁰

Karel Kryl dovedl ukazovat na problémy doby, říci nahlas to, co se ostatní báli vyslovit, nebo nechtěli slyšet. Byl něco jako svědomí doby. Nepřipouštěl kompromisy. Přesně pojmenovával, obžalovával a oslovoval. Tím vyvolával v posluchačích pocit spoluúčasti a odpovědnosti.

Texty zachycují lidské nešvary: udavačství: *Někdo mě zná pod jménem udavač / a jiný pod přezdívkou špehoun (Synonymická), Viš - nebo nevíš / kdo tě udá / a kdo pochopí? (Platýs), nestálost: Vždyť zabijí-li pastýře, / jsme ovce, jež se rozutekou. (Zapření Petrovo), zrádcovství: Vždyť, když ne my / tedy - zradí ho jiný! (Jidáš), prospěchářství: Nemíti skrupulí / když o náš prospěch běží (Tak jenom pojistit), korupce: Jím ze zlaté mísy a z křišťálu piji / ... / když hlásá se lež - tedy vždycky mým hlasem (Hlas), sériovost: a na chodníku dav / a stejné tváře / stejných sériových hlav (Pták Noh).*

Kritizuje poměry: *Zima je králíčku / Dravci jsou němi / Příteli, človíčku / v sousední zemi / taky tě bijí? (Ruka je most), krvavé hvězdy nad továrnou / ... / v Gulagu bijí kulaka (Ignác), Nad kamením socha Václava / poslouchá, co dělá Varšava / V neustálém boji / zůstalo mu dvojí: / strejček strach a teta obava.*

Jindy se zabývá válkou, je zřejmý jeho pacifistický postoj: *V opasku u boku / nabitou Parabelu / Zpíváme do kroku / pár metrů od bordelu (Lásko!), Prapory mdlé / už pálí / ruce vlajkonošů / Jen oči pod přilbicí / snad ještě doufají (Bílá hora), Tak pohleď, / jak s vervou / tu do sebe mlátí / než hrdlo si servou / a život si zkrátí (Hle, jak se perou).*

Z některých písní vyzařuje pocit deziluze: *Po čase slevíš - / bleskne rudá, / vetklá do klopý. (Platýs), A pak pod přídí ostrou / zmizí koš s bílou kostrou (Plaváček), Má paměť - šedý věšák na vzpomínky - / zítřek i dnešek změni na kdysi (Dopisy).*

Pocity emigranta se objevují i v dalších obdobích po roce 1975: *Jsou léta soudci přísní, / jimž slzí nezbyvá / pro mrtvé sloky písní, / jež nikdo nezpívá. (Jaro desáté),*

⁴⁰ HUVAR, M. Kryl. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 28.

Vyhnaný dostal jsem / útulek v porobě. / V salaších ciziny / bylo mi spáti. (Žalm 120.), Padl žal na večer srpnový, / v prachu dvaceti let zmizel oheň i led. (Dvacet).

Kryl měl v repertoáru i písně milostné: *Jen ledvinové kamínky / mi zbyly místo vzpomínky / na lásku tvou a něhu (Ledvinové kamínky), nad prachem katastrof / zní klapot střevíčků: / svá ústa nabídla ti / Irena (Irena), Spala jak víla / Jen vlasy halily ji / Jak zlatá žila / Jak jitra v Kastilii (Lilie).*

Některé typy postav se objevují napříč celou Krylovou tvorbou. Užívá často jména známých současných i historických osobností: *Gogh* leží v bodláčí / ... / *Cromwell* má namále (Marat ve vaně), a než se půlnoc překulí / *Gott* bude zpívat fistulí (Gulášová polifka), Jede Mařka autokarem / z Pohořelce / povídá si s *Lomikarem* / o veselce (Omezená suverenita), Vzpomenu na *Havlička* / *Borovského* (Elegie), včetně komunistických politiků, což by v Československu ve své době neprošlo, navíc je používá v komických spojeních: *Tam vesele se otelím / a můj syn bude Gustav* (Mořská kráva), *Jak Gottwald* kouřil čibuka (Azbuk), *Tak vás tu máme bratři / vnuci Stalinovi* (Bratři), *Já maluju si Lenina / a běloskovoucí břízky* (Dívka havířka), dále typizované postavy, které představují nesvobodu: *Flaška je poloprázdná / a fízl u dveří / k novému roku popřeje* (Novoroční), *Rudá je krev a tužka cenzora* (Ignác), *Doma v polici je / tajná policie* (Bivoj). Objevují se též postavy archetypální: Bludný Holanďan, Plaváček.

Ve většině písní převažují slovesa v přítomném čase. Posluchač tak získává pocit aktuálnosti, naléhavosti, něčeho, co se děje právě teď: *zlý sen se vrací znovu / Jsou dosud v oknech střepy skla / a krev, jež znovu vytryskla / skapává do proslovů* (Dachau blues). Texty, které mají charakter minulosti: *Jel krajem divný kníže / a chrpy povadly / když z prstů koval mříže / a z paží zábradlí* (Divný kníže), jsou přenosné na současnou nebo stávající dobu.

Pro Kryla ale byly zásadní měsíce srpen a září: *Za okny mrazilo / srpnové slunce* (Podivná ruleta), *Přinesl srpen září od západu, / trs aster kvete pod jeřabinami* (Září), *V měsíci září, kdy jablka zrají/... / já poprvé tehdy jsem Satana potkal* (Hlas), a *září září/ září v úsměvu* (Irena), *padl žal na večer srpnový* (Dvacet).

V některých písních jsou zmíněna i česká místa: *a špatné básně v pramizerných knížkách, / řídké, jak bahno ze dna Vltavy* (Dopisy), *Nad kamením socha Václava / poslouchá, co dělá Varšava* (Strejček Strach a teta Obava), *Od zastávky u Anděla / lkala lajka* (Omezená suverenita), *Při pochodu po Praze / chraň se proti nákaze* (Bakterie).

Zdůrazňuje dálku mezi Československem a Krylovým exilem: *Ač je to jenom dvě stě kilometrů - / a nebo ještě blíže- (Martině v sedmi pádech), Možná někdo to ví / kam ty koleje vedou (31. kolej).*

Města působí pochmurně a přelidněně: *Ven z šedivých baráků / vylezly maškary (Maškary), Barevné uniformy mužů / a na chodníku dav / a stejné tváře / stejných sériových hlav (Pták Noh), Armáda míru proudí ulicemi (Synonymická).*

Příroda je líčena jako tichá, skoro zlověstná: *Šarlat vlčích máků / v němém osení / ztichly hlasy ptáků / v mlčení (Plaváček), V.tůni nad mlýnskou strouhou / vteřinu pouhou / zdrží se proud. (Vůně), Do listů jív / kyselý sníh / zvolna se vpíjí. (Kyselý sníh), Místy se Kryl zajímá i o svět: *Varhany v Olivě*, podle polského města Oliwa, píseň *Gloria* řeší izraelský konflikt, ale zde to není explicitně řečeno. Převažují texty, kde se prostor neřeší, ale vyplývá z nich, že se týkají Československa, ale jdou i dále za jeho hranice, neboť zbabělost a pokřivené charaktery nejsou jenom československé.*

Grafické zajímavosti nejsou u písní příliš zásadní. Kryl ale vydával své texty také knižně. Vývojem u Kryla prošla interpunkce, zejména psaní čárek a teček. V textech do roku 1975 je téměř nepoužívá. Často se ale objevují pomlčky, mají význam při četbě, při přednesu, značí odmlku, odsazení, zvýraznění slov: *Vždy znovu - a vždy poprvé (Zapření Petrovo), Řeky plné vorů / Místo vody - kal (Plaváček), Hle - kříž dřevěný (Jidáš), Jdou cvičení mroží / a za nimi - s noži - / jdou - cvičení – lidé... (Maškary).*

Kryl často záměrně používal velká písmena: *Ta hrůza s Ďáblem sbratřená (Pták Noh), Vrah – tatíčkem, Lump - tatíčkem (Pochyby), je rodná země - možná - otčinou: však - není VLASTÍ, není vlastí. (Ignác), na srdci poznání / a bát se říci - ZRADA (Tak jenom pojistit), A vděční dnešní Realitě / líbáme cizí ruce (Pasážová revolta), Květy sněží / na Madonu / u Božího těla (Tisící rok míru), a šílenec - Svět / řekou bláta se brodí (Gloria).*

Expresivitu zdůrazňuje vykřičníky: *Vpřed! jenom vpřed! / Vpřed! jenom VPŘED!!! (Pochod Gustapa), Květiny strachu! / Věnce lži! (Dědicům Palachovým), Je ticho jak prve / jen vzlyk! (Tisící rok míru), Dáme místo v kronice / ptakopyscí éře!! (Darwin), Nepatřím k těm, jimž třeba alibi! (Alibi v a moll).*

Po fonologické stránce se Kryl nevyhýbá hláskové instrumentaci: zvukomalba: *Vodní tříšť břehy třísní. / ... / Spěje proud dlouhou poutí (Plaváček), aliterace: Trs trnů tesá té / a tyran tleská z trůnu / ... / plyš prachu píše po zdech / písmena šedivá (Jaro desáté), nepravá etymologie: *Když v tváři rumem zruměním (Na jednu notečku).**

V lexikální rovině se Kryl vyžíval, snažil se o bohatou slovní zásobu. Za vše hovoří píseň *Synonymická*, v níž použil jedenáct ekvivalentů k postavě tajného policisty: *chlupatej, čmuchal, bonzák, tajnej, práskač, fizl, udavač, špehoun, špicl, informant, slídl*.

V textech jsou obsažena: **citoslovce**: *Jupí jupí cupity dupy, šůbydůbydůby* (*Ledvinové kamínky*), *Na louce koně pasu / za zpěvu konipasů / camcará* (*Elegie*), *Popíjel trůnk / načež se z rybníku / ozvalo: Žbluňk!* (*Bridge*), *přihnul sobě medoviny / troubí Halali* (*Dívčí válka*).

V písničkách využíval také **expresiva**: *desinfekce pomocí / lahvinkou špiritusu / uchráníš se nemocí / zdraví i po funusu* (*Bakterie*), *tudíž střecha není fest* (*Geny*), *baštil jsem paštiku / ... / i vy můj blbečku / já karty nehraji* (*Bridge*), *Vůně vody a prádla / chlastu a žrádla* (*Vůně*).

Spíše výjimečně se objeví **vulgarismus**: *z levného pití, / šťastni - až k zblití* (*Ocelárna*), *Ne - nejsme na kolenou / Ryjeme držkou v zemi!!* (*Pasážová revolta*) a **dialektismy**: *Ta dívka byla atrakce / neb pravila mi: „Hošku“* (*Dívka havířka*), *Tisícem kilowatt / budem se milovat / šohaji* (*Vasil*).

V textech používal i ruská slova: *a on zří že mu ukradla / komsomolskou knížku* (*Z Ohlasů písní ruských*), *Zelení molodci / z romance ilusorní* (*Bludný Holand'an*), někdy přepsána foneticky: *Já sledoval jsem 'Azbuka / měl mundūr ze sajůzu* (*Azbuk*), *nikagdá nězabůdēm* (*Tak vás tu máme*), *Vot vo svobodnom vrěmeni / ja budu vjázat' jupku* (*Azbuk*).

Texty Karla Kryla působí poněkud zastarale, knižně. To je způsobeno nejen pravidelným veršem, který je nyní méně používaný než verš volný, ale Kryl používá k vyjádření i některé starší prostředky: **poetismy**: v *ledovém jitrů* (*Maškary*), *spočinem bez hněvu* (*Žalm 71:*), *lkající smích* (*Kyselý sníh*), *Obzor se rdí / můj táto / hanbou šarlatovou* (*Bílá hora*), *Děkuji za trýzeň* (*Děkuji*), *Jak jitra v Kastili / Jak luna bdící* (*Lilie*), *Den vypráví si s vesnou* (*Jaro desáté*), **archaizmy** (zastaralé tvary) : *Z chyže pod horama / hotel panorama buduji* (*Bivoj*), *Krmení zvěře je / když vrznou věřaje* (*Vasil*), *měl kasematy z dlani* (*Divný kníže*), *Tot' láska pod knutou* (*Tak jenom pojistit*), *svítily na praporcích* (*Lilie*).

Infinitivy zakončuje na **-ti**: *račte panstvo vyslechnouti baladičku* (*Omezená suverenita*), *lze dobrati se konců* (*Rakovina*), *nemíti skrupulí* (*Tak jenom pojistit*), *hlásati lásku* (*Varhany v Olivě*), *spatřil státi na břehu* (*Z Ohlasů písní ruských*), někde se objevují také **přechodníky**: *na poměry žehrajíce* (*Strejček strach a teta obava*), *na výstrahy nedbaje* (*Z Ohlasů písní ruských*), *vlekouce na kříži / svou samotu a bolest* (*Žalm 71:*).

čekáje na to kdy si / zazpívám jako kdysi (Elegie), *Leže ve vaně* (Píseň o žrádle), *plačice pro mladost* (Žalm 71.).

V písních se objevují **řečnické otázky**: *Příteli, človíčku / v sousední zemi / taky tě bijí?* (*Ruka je most*), *Bratříčku! Zavřel jsi vrátka?, Kdo vzdechne po písních, / jež nezrozeny zesnou?* (*Jaro desáté*), *Pro Moniku / arseniku / kapku rtuti a co víc?* (*Jedůfka*), *Ó Bože co dál?* (*Vůně*), *Viš - nebo nevíš, / kdo tě udá / a kdo pochopí?* (*Platýs*), *Proč jsem tady - a ne tam, / kde je mne třeba?* (*Martině v sedmi pádech*) a další syntaktické zajímavosti: **elipsy**: *V opasku u boku / nabitou Parabelu (Lásko!)*, *Pod sedlem kůň, / pod koněm moje / boty rozbitý / a starý ruce zedřený* (*Karavana mraků*), *Pak otevíráš - / chodba prázdná - / - nikdo nezvoní* (*Platýs*), **epizeuxis**: *Děkuji, děkuji, děkuji, Já dostal dopis od Běly / já dostal dopis od Běly* (*Podběly*), *Zítřka snad z oblaků / pár litrů koňaku / naprší / naprší / naprší* (*Zítřka snad z oblaků*), *K Maxovi zajdu, místo do Demínky, / přečíst si - dopisy, dopisy, dopisy; a hvězdy stárnou, hvězdy stárnou* (*Ignác*), **anafory**: *není věží / není zvonů* (*Tisící rok míru*), *Děkuji za slabost, / jež pokoře mě učí, / pokoře pro radost, / pokoře bez podruží* (*Děkuji*), **Pane můj**, po Tobě: / **Pane můj jediný** (*Žalm 120.*), *Rudá je krev a tužka cenzora, / rudý je samet vazby spisů* (*Ignác*), nadměrné užití spojek - **polysyndeton**: *A přirazí k ceně / i slovíčko lid / i sádrovou bystu / i slova, jež slýcháš / i vzduch, který dýcháš / i radost / i slzy / i hlad* (*Varhany v Olivě*), **exklamace**: *a křičelo na lidi / Pamatuj!* (*Podivná ruleta*), *zradí ho jiný!* (*Jidáš*), *Konečně jistota!* (*Pochyby*).

Spousta slov nebo slovních spojení, obrazy, tzv. „poetické rekvizity“⁴¹, které se opakují: *S přeslazenou slinou / v koutku rybích úst* (*Plaváček*) - *spár dravce - tlama rybí* (*Rakovina*), *Jen z úst jako hadi mu syčely věty* (*Hlas*) - *na erbu hlava hadí* (*Dědicům Palachovým*), *slepá řeholnice* (*Bludný Holanďan*) - *milion slepých očí* (*Dědicům Palachovým*) - *Chceš hluchým vyprávět, / co píseň znamená / a slepým, co jsou křídla / labutí?* (*Irena*) *V Loyole Ignác píše Hamleta* (*Ignác*) - *Lze dobrati se konců / být stádem Hamletů* (*Rakovina*), *však poznáš s lety, / že čas i kámen rozhlodá* (*Martině v sedmi pádech*) - *Já v New Yorku i v Sydney nebo v Mníšku / vždy věřil, že čas mříže rozhlodá* (*Alibi v a moll*), *Už zbylo jen pár slov a slza na víčku* (*Irena*) - *Se slzou na víčku / hledíme na sebe* (*Bratříčku, zavírej vrátka*), *s vráskami vrytými dobou* (*Vůně*) - *počítám vrásky, vryté do pleti* (*Dopisy*). Písněmi v již zmíněném zápase „protéká krev“: *a krev, jež znovu vytryskla* (*Dachau blues*) - *Země je rudá od krve* (*Zapření Petrovo*), *ssedlá krev na rukou* (*Jidáš*).

⁴¹ HUVAR, M. Kryl. Brumovice : Carpe diem, 2004, s.25.

Přestože Kryl nemusel, používal metafory a obrazné konstrukce, aby texty ozvláštnil *Šerif i soudce – gangsteři / oba řádně zvolený / a lidi strachem nezdravý* (*Karavana mraků*), *A maškary kynou / vstříc divnému sněmu / Zní do ticha hlasy / jež slyšet je všude / Až soudné dny minou / že konec je všemu / Jen na věčné časy / že masopust bude* (*Maškary*). Koho lze dosadit za maškary a co autor mínil věčným masopustem?

Texty obsahují **přirovnání**: *Políbil na posteli / svou ženu spící / Spala jak vila / ... / Něžná a bílá / jak rosa na lilii / jak luna bdící* (*Lilie*), *jako v zubech písek / skřípou slova vět* (*Plaváček*), *Když strach máš / že se nenajíš / jak osel hlavou kývej* (*Lektorská*), *Plameny šlehají / modře a zlatě / jak žíravé růže* (*Maškary*).

Symbolika je jeden z hlavních rysů poetiky Karla Kryla: *trs trnů tesá té* (*Jaro desáté*) - symbol kříže a trnové koruny, jako symbol utrpení, takže by se dalo hovořit dokonce o zašifrovaných symbolech. *Hle - kříž dřevěný / s trnovou parukou* (*Jidáš*), *Zbyl jenom kříž / zůstaly skoby* (*Znamení doby*). Bílé lilie ve stejnojmenné písni představují krásu a svěžest: *Něžná a bílá / jak rosa na lilii*. V dalších strofách se mění v symbol smutku: *S rukama v týle / jdou vdovy alejemi / Za dlouhé chvíle / zdobí se liliemi / Lilie bílé / s rudými krůpějemi / trhají vkleče*.

Také barvy nejsou použity náhodou. Barevnost se v některých písních přímo symbolicky proměňuje, např. v *Plaváčkovi*, kde je na začátku popsán barevný obraz: živé dítě, světlebledé nebe, odrážející se sluneční paprsky ve větvích stromů. To se v průběhu písně promění v černobílé odstíny: loďka ztmavla, bílé vlnky a bílá kostra. Většina písní je „tmavých“, převažuje šedá: *ven z šedivých baráků* (*Maškary*), *šedá halda tvárníc* (*Tisící rok míru*), *a den / byl plný praporů / a šedivého flóru* (*Pták Noh*), *Prsten granátový / barvu svou změnil v šedou* (31. kolej), *hlt bryndy z žita / kterou úsvit prošel / vyrudlou šedi* (*Ocelárna*).

Výrazně „oblíbená“ barva je rudá, červená, která dozajista mnohdy odráží rudou barvu komunistické strany: *Rudý kohout na obzoru roztahuje spáry* (*Bílá hora*), *rudé krůpěje* (*Lilie*), *rumělkou maluje pěticipé hvězdy* (*Dívka havířka*). *Rudá* je barva kompromisů / *rudá* je barva minia (*Ignác*), *Po čase slevíš / bleskne rudá / vetklá do klopý* (*Platýs*). V této souvislosti stojí za zmínku, že Krylova nejoblíbenější barva byla modrá.

Četné jsou metafory a personifikace: *mráz cukrem pokryl hory* (*Vánoční*), *k hřbetům vln s bílou krajkou* (*Plaváček*), *Karavana mraků*, *Lilie bílé s rudými krůpějemi* (*Lilie*).

Kryl se vyznačuje textařsky vzdálenými rýmy. Je vidět, že studoval teorii rýmu a verše. Verše jsou pravidelné, často velmi krátké, jednoslovné, pečlivě zřymované. Střídání podle rýmového vzorce ABCD je použito např. v *Tak jenom pojistit*, *Maškary*, *Pták Noh*: *Pět*

bran / ze slupek ořechů / a pod branami kvádry / ukryté / Zvuk hran / už vsákl do mechu / a všude stopy sádry / rozlité. Složitější a pro běžné písňové texty netypické je opakující se AABCCB např. v *Dachau blues*. Kryl se pouští do střídání až šesti veršů, podle vzorce ABCDEF: *Noc jako sluj / vteřin šest / do svítání / Pysk / zpocený / vyzývá podsvětí / Ó, Ďáble můj / mrtvo jest / slitování / snad zisk / splacený / zradu mou posvěti.*

„V české literatuře to není a snad ani nikde jinde je to abcdefg / abcdefg etc. Takže to vypadá jako nerýmované, ale přitom je to precizně ve formě. Navíc jde o krátké verše - jedno či dvě slova, maximálně tři, a k tomu všemu je to v jakýchsi „jambických alexandrinech“, a ne v trochejích, které jsou nám vlastní.“⁴²

Nevyhýbá se ani veršům delším: *Znám muže, kteří za hru pošetilou / páteř i čest - i život dali by / Znám jiné, kteří vzdají svoji milou / jen aby mohli chodit na ryby (Alibi v a moll), Já měl jsem dívku havírku / jež stála mi co model / já maloval ji na šířku / já maloval ji podél (Dívka havírka).* Je zřejmé, že píše-li Kryl v kratičkých verších, je jejich rýmová struktura více propletená a naopak. Tato technika je jedním z Krylových poznávacích znaků.

Pro Kryla je typický poslední rým na konci strofy, který koresponduje až s rýmem nebo s rýmy na konci dalších strof, podle vzorce ABABCC v písni *Gloria*, nebo se stejný verš na konci sloky vždy opakuje: *malého krále (Plaváček), cvičení lidé (Maškary).*

Stejně tak se ale objevují písně s jednodušší stavbou: střídavý rýmový vzorec ABAB, např. *Pár zbytků pro krysy / na misce od guláše / milostný dopisy / s partií mariáše (Lásko!)* se objevuje právě tak často, jako rýmy složitější.

Z jiného hlediska používá Kryl snad všechny druhy rýmů: např. **štěpné rýmy:** *duší - buší (Podběly), havírku - na šířku (Dívka havírka), torny - svorny (Tisící rok míru), stromečku - rámečku (Vánoční), rýmové echo: láska - hláska (Dědicům Palachovým), vrat - kolovrat, paštiku - na štiky (Bridge), exotický rým: maškary - Campari (Maškary), baštím kraby - z Abu Dhabbi (Jedůfka), smíšený exotický rým s bohatým: krasavice líbezná / dnes už co je Liebe zná (Z ohlasů písní ruských), lámaný rým: vatra nectila tě / bratranec ti latě (Bivoj), absolutní rým: Kdybych chtěl zajet k Martině / snad bych pak dělal v Martině (Martině v sedmi pádech).*

Rýmy jsou z estetického hlediska objevné, invenční, neotřelé. Neshodují se v pádech: *Tot' domov tvůj, tvá vlast a tvoje štěstí! (1.pád) - Ty hrďý buď: a číslo na zápěstí. (6. pád),*

⁴² KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 61.

jsou různými slovními druhy: *zeshora - potvora, jelen - vtělen*. I u Kryla ale existují výjimky: *roztržiskanych - oprýskanych, vázat - tázat, tráva - sláva*.

Intertextové návaznosti jsou u Kryla časté a záměrné. **Parodie** na *Ohlas písni ruských: Krasavice tone v hněvu / kterak Vova třeští / Rozbíhá se ke Kyjevu / na útěku vřeští*; nebo *Staré pověsti české: Obdržel / o co si koledoval / Ctírad dětina / Bohužel / do rohu vytruboval / což je blbina (Dívčí válka)*, **citace**: *Buď na nebi sláva / a na Zemi mír (Gloria)*, *kolem hrdla dáme / pozlacený pás (Stejček strach a teta obava)*, **aluze na citáty**: *Dnes krále popravili, ať žije král! (Rakovina)*, *Když být - je nebýt (Platýs)*, **aluze na Bibli**: *Žalmy 120., 71.*, **na jiné písně**: *A jen sto yardů mi zbývá, / DanyM (Ledvinové kamínky)*, *kde domov je náš (Vůně)*, **parafrázuje přísloví a rčení**: *A jestli něčí chleba jíš / tak jeho píseň zpívej... (Lektorská)*, *Lepší vrabec v hrsti / nežli kulka v srsti (Stejček strach a teta obava)*, *Slyšíš trávu růst (Plaváček)*, *spokojen bez rozhlasu / dočkám, jak husa klasu (Elegie)*, *Zas budou jen tančit / jak jiní jim pískají (Co řeknou?)*.

Ironicky cituje dobová ideologická spojení. V některých písních se opakují vždy na konci strofy: **ve jménu humanity, omezená suverenita**, jinde jsou to ideologické fráze, které v kontextu působí komicky: **posiluj mír / jen tak se můžeš flákat / ... / kdo nejde s námi / ten je rozvraceč (Synonymická)**, **Jeť rodná strana v umění / náš učitel a rádce / a po časovém znamení / zazněla Píseň práce (Dívka havířka)**.

Zmiňuje literární díla: *A dole hoří svíce / z Dantovy komedie (Dědicům Palachovým)*, *Ted' postojím ti modelem / pro Annu Proletárku (Dívka Havířka)*, *vzpomněla si na častušku / na Psohlavce (Omezená suverenita)*, *Mám Škvoreckého Zbabělce (Na jednu notečku)*, *polohlasem předčítaje Staré pověsti (Dívčí válka)*.

5.1 Jak hudební realizace dotváří náladu textu

„Písňový text není vůbec vnímán jako poezie a ani s ní nemůže být směřován, existuje totiž v jednotě se svou hudební realizací.“⁴³

Právě díky melodii uvážnou člověku slova v paměti. Hudba text dokreslí, zesílí jeho sdělení, např. píseň *Pochod Gustapa*, jak již název napovídá, je v pochodovém rytmu. Rázná hudba a ostrý zpěv vynucují představu síly pochodující masy, chaotický text *Ptáka Noha* doplňuje jakoby neuspořádaná hudba. Úzkostlivě působí pomalá píseň *Divný kníže*,

⁴³ HUVAR, M.: *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s 15.

kteřá je v mollové tónině. Naopak píseň *Z ohlasů písní ruských* má postupně se zrychlující tempo, připomíná ruský tanec kozáček. Počáteční rytmus navíc vybízí k představě jízdy na koni. Píseň *Karavana mraků* je ve stylu country, měla být součástí westernu.

Karel Kryl, ačkoliv hrál na kytaru, své písně se snažil také trochu ozvláštnit, např. *Varhany v Oliwě* začínají předehrou, která je realizována na varhanách, když se přidá zpěv, jsou varhany slyšet už jen jako kulisa, která dokresluje zvuk kytary. V některých písních je zpestřujícím prvkem pískání: *Rakovina*, *Bakterie*.

Kryl se též pokoušel ozvláštnit i svůj pěvecký projev, zejména když se snažil napodobovat ženský hlas, např. *Azbuk*. Jindy se „pitvořil“ u vtipných písní, *Vasil*, *Omezená suverenita* aj.

Zcela vymykající se z Krylovy tvorby je hudební ztvárnění alba *Dopisy*, kde se kromě Krylovy kytary objeví bicí, elektrická kytara a keyboardové zvuky. Jejich počítačová přesnost ale ukazuje, jak bylo pro Karla Kryla obtížné dodržet stále stejné tempo písně. U Kryla totiž „*melodie převažuje nad rytmem*“⁴⁴. Písně rytmicky upravené jsou najednou svázané a působí velmi nepřírozeně. Kryl nepatrně měnil tempo písní, přizpůsoboval si je, případně zkrátil pasáže bez zpěvu a přesto měli posluchači pocit, že vše je, jak má být.

Krylova hudba se vyvíjela stejně jako jeho poetika. Na konci šedesátých let mají písně ráznější charakter, s přibývajícím steskem postupně zklidňoval i svou hudbu. To přetrvává i v další tvůrčí etapě. Písně jsou více melodické. Melodie ale ubývá po roce 1975, Kryl se soustředil více na slova. Krylova typická melodičnost se opět vrací kolem roku 1985.

Co je tedy specifické pro hudbu Karla Kryla? Většina jeho písní je v mollové tónině. Kryl ji preferoval, neboť mu připadala „měkčí“ vůči pesimistickému obsahu textů. Zvuk otlučené Krylovy kytary patří k jeho písním právě tak jako jeho hlas. Hlas, k němuž by si asi málokdo představil člověka s prořídlymi vlasy a výškou 158 cm. Mírně rozladěné struny a typická technika pravé ruky, která se místy podobá spíše tlučení do kytary než hraní.

V mnoha písních se opakují Krylovy specifické sledy akordů, např. *Děkuji*, *Co řeknou ti páni* a další. Kryl to zdůvodňoval tím, že si jeho písně může zahrát každý začátečník. Někdy je použita téměř stejná melodie např. *A jaro karty míchá / pro záda shrbená / a přetěžko se dýchá / a svítí červená* (*Rakovina*) a *On z vlasů pletl dráty / měl kasematy z dlaní / a hadry za brokáty / zlá slova místo zbrani* (*Divný kníže*).

⁴⁴ ČERNÝ, J. Sleeve-note. In Kryl, K. *Bratříčku zavírej vrátka*. Praha : Panton, 1969.

Karel Kryl se sám osobně nepovažoval za kytaristu. Hrát se naučil od trampů, byl v podstatě samouk. Neznal noty a složené melodie ani akordy si nikam nezapisoval. Díky tomu všemu ale dokázal vytvořit svůj osobitý nezaměnitelný hudební styl.

5.2 Živost Krvlova díla

Obliba Karla Kryla je nepochybná už od roku 1968. Dříve, než emigroval, ale i během normalizace, si lidé zpívali jeho písničky, které jim byly povzbuzením a oporou. Ačkoliv Karel Kryl žil v Německu, věděl, že mu v Československu neustále dorůstá další generace příznivců, neboť mu neustále chodily dopisy do Svobodné Evropy. Zároveň zůstávali i příznivci, kteří sami zažili rok 1968.

Jeho texty jsou natolik nadčasové a aktuální že se netýkají pouze Československa v době totality. Mnohé z nich platí pro jakoukoliv totalitu: *Nad mozkem poslušnost / a nad rozumem víra (Pochod Gustapa)*, *Barevné uniformy mužů / a na chodníku dav / a stejné tváře / stejných sériových hlav (Pták Noh)*, *Laskavé šero / vám přikryje tvář / s grimasou hrůzy (Marat ve vaně)*, *Zbyl jenom kříž / zůstaly skoby / a myšlenka na lásku / v zajetí strachu (Znamení doby)*, *Jdou cvičení sloni a cvičení pávi / Pár cvičených koní / a cvičené krávy (Maškary)*. „Totalitárnost“ se objevovala především v písních do roku 1972. Pak se Kryl začal vyslovovat k obecnějším tématům, která se týkají celého lidstva: *Však Abel - ten je vrahem / neboť každý z vás je - ó Bože / bratr můj (Kain IX.)*, *Není Boha / není Dábla / jenž by přišel na zem (Tisící rok míru)*, *Stín provazu / jako dar / plný zášti / pro vás, dospělí / tohoto století (Jidáš)*.

Některé písně mohou promlouvat i do současnosti: Nesouvisí přeci s ideologií, „šťěstí z obrazovky televizní skřínky“ (*Číslo na zápěstí*), ironické rady kariéristům *Znej používat nevěry / co prostředníka zisku / Měj zásady co pověry / jež brání východisku! (Lektorská)*, *Nemíti skrupulí / když o náš prospěch běží / Mít na rtech vyznání / a pod jazykem hada (Tak jenom pojistit)*.

Ve všech textech je přítomna „viděná snaha rozlišit v tom, co prožíváme, to, co bychom mohli prožívat... nalézt zas duši. Potřebujeme si uvědomit, že ať jsme takoví nebo ne, takoví být nemusíme. Nemusíme žít v rozpolcení mezi neprožitými velkými ideály a ubohým manipulovatelným povrchem,“⁴⁵ to se objevuje v písních od druhé poloviny sedmdesátých

⁴⁵ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 23.

let: *Strejček strach a teta obava, Ocelárna, Vůně, Platýs, Kyselý sníh, Ignác, Martině v sedmi pádech, Alibi v a moll, Zkouška dospělosti, Tekuté písky...*

Spousta písní je nadčasových, např. ty, které nereagují na žádné události nebo neřeší problémy tehdejších představitelů politické moci a zpívají se dodnes: *Lásko!, Zkouška dospělosti, Ledvinové kamínky, Plaváček, Děkuji, Lilie, Běla, Gloria, Habet...*

Některé písně se naopak hrají kvůli pěkné melodii: *Karavana mraků*.

Mnoho textů již upadá v zapomnění, „jsou již víceméně vyčpělé, i když kdysi splnily svou úlohu“⁴⁶, zejména ty protiokupační (*Bílá hora, Tak hle, jak se perou*) a po roce 1975 (*Vasil, Darwin, Bakterie*). Kryl se ve svých textech často stylizoval do „pichlavého kverulanta“⁴⁷. Pro tuto roli často obětoval v písních nadčasovost a hloubku myšlenky.

V písních ale nejde jen o aktuálnost. Spousta lidí si je zpívá a neřeší, „co tím chtěl autor říci“. Jsou populární, některé z nich téměř zlidověly. Nikdo si bez nich neumí představit táborový oheň. Mezi nejpopulárnější, nejznámější a nejhranější patří převážně písně z doby dřívější, ještě před rokem 1968.

Nejen písně, ale také legenda Karel Kryl je dnes v čítankách základních škol. Dodnes se lidé hlásí k jeho odkazu. 21. srpna 1984 objevil astronom Antonín Mrkos z klet'ské hvězdárny novou planetku, která byla o čtrnáct let později pojmenována Kryl 84 QJ. V roce 1990 vznikl Klub Karla Kryla, v němž se sdružují někteří jeho příznivci. V Kroměříži a v Novém Jičíně byly odhaleny pamětní desky. V Praze, Příbrami, Varnsdorfu a Novém Jičíně jsou po Karlu Krylovi pojmenovány ulice.

Co se týče jeho práce, neustále vycházejí nové knihy a studie zabývající se jak jeho tvorbou, tak životem, nová vydání Krylových alb, buď v původní podobě, nebo výběry. V posledních letech vyšla veškerá Krylova písemná tvorba včetně rozhovorů v nakladatelství Torst. Vznikají též nové interpretace a rozbory.

Na Krylově odkazu se snaží pracovat i jiní umělci. Známa je píseň *Morituri te salutant* v podání Daniela Landy. Jak by se asi zapřisáhlý pacifista Karel Kryl díval na svou píseň ve stylu vojenského marše? Navíc spousta zejména mladších lidí přisuzuje její autorství právě Landovi. V Krylově tradici se snaží pokračovat jeho bratr Jan, který ačkoliv sám píše, na svých vystoupeních hraje také písně svého bratra. Objevují se i revivalové skupiny hrající Krylův repertoár, např. Missa a Karel Kryl Rock Band. V roce 2007 uvedlo Národní divadlo taneční představení *Brel - Vysockij - Kryl/ Sólo pro tři*, které se inspirovalo životy a písněmi těchto tří osobností.

⁴⁶ KLIMT, V. *Akorát, že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006, s. 314.

⁴⁷ HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004, s. 8.

6 Závěr

Předchozí kapitoly ukázaly, jak se od šedesátých let do současnosti proměnila funkce zpívané poezie. V šedesátých letech znamenala pro publikum více než nyní, zvláště v podání písničkářů fungovala jako symbol umlčené pravdy. Způsob vyjádření nesouhlasu s totalitním režimem. Písničkáři se liší od svých komerčních kolegů autenticitou svého poselství, jsou součástí svého díla, doplňují píseň a ztotožňují se s jejím obsahem.

Karel Kryl vynikl mezi ostatními autory po roce 1968. Patří mezi písničkáře první folkové vlny, ale v mnohém se od nich odlišoval. Měl mezi svými kolegy téměř výjimečné postavení, které z počátku způsobila jeho časná emigrace, ale nejen to, jeho texty byly oproti jiným bohatší, nebyly příliš prvoplánové, ale ani příliš složité, aby vymezovaly okruhy posluchačů, jako texty ostatních písničkářů.

Krylovy texty z let 1968-1989 jsem rozdělila na čtyři tvůrčí etapy na základě událostí, které ovlivnily Krylův život. Jejich hranice nemohou být pochopitelně zcela striktně pevné, neboť jedna etapa ještě doznívá a další již nastupuje. V prvním období, do roku 1971, doznívá rázná protiokupační revolta, později se objevují texty tesknící po domově. Postavy, čas i prostor jsou převážně aktuální, lyrický subjekt hovoří za všechny a ke všem, rozděluje postavy na „my a oni.“ Postupně tato vášeň umlká.

Tyto nálady boje a smutku vystřídá v další etapě silně katolický náboj a láska. Tematické odpovídají kulisy, lyrický subjekt vystupuje umírněně, je více vypravěčem, než účastníkem, celkový náboj písní je pokornější, v textech je patrná naděje. Jelikož se zde neuchyluje k ničemu explicitně konkrétnímu, dalo by se říci, že texty z tohoto období jsou nejvíce nadčasové.

Ve třetím období, od roku 1975, se objevuje snaha o humor a ironii. Texty jsou sice křečovitě veselé, ale jazykově zajímavé. Kryl se snaží zesměšnit všechno a bojovat proti všemu. Vystupuje zde jako posměváček, smích je ale poněkud nepřirozený, falešný. Písně z tohoto období jsou všeobecně považovány za nejslabší. Zaobírají se příliš konkrétními věcmi a jejich účinnost již vyprchala. Na začátku osmdesátých let se Kryl věnoval více psaní básní a písně psal spíše v němčině.

Nová vlna inspirace přišla až v roce 1985, dala by se nazvat jako „období dopisů“. Písně jsou reakce na dopisy posluchačů. Vše je konkrétní, pisatel i adresát. Kryl je zde jakoby více sám sebou, i když není revoltující, ale spíš rezignující, osobnější, soustředí se na vzdálenost od domova.

Vývoj Krylovy poetiky vyjadřují slova autora: „*Když je člověk mladý, tak má černobílé vidění světa. S přibývajícím věkem začne rozlišovat různé škály mezi tou černou a bílou.*“⁴⁸

Pro Karla Kryla jsou typické krátké verše a pestrost rýmů všech druhů, neotřelé invenční rýmy, pravidelný rytmus, ale především verše netradičně zřymované do složitých rýmových vzorců.

Důsledně usiluje o kultivovaný knižní výraz pomocí poetizmů, historizmů, archaizmů, přechodníků, infinitivu. Kryl často intertextově navazuje na různé citáty, fráze, výrazné jsou biblické aluze...

Používá pestré jazykové prostředky na úrovni všech jazykových vrstev, včetně grafických a fonologických zvláštností: aliterace, slovní hříčky, syntaktických konstrukcí: exklamace, epizeuxis, anafory, epifory..., Karel Kryl se také vyznačuje bohatou slovní zásobou.

V textech se mihají nejrůznější knižní i historické postavy, antičtí hrdinové, komunisté, spisovatelé a jiní.

Vyznačuje se symbolikou a obrazným pojmenováním, výrazná je symbolika barev, zejména červené. Stejně tak ale hovoří konkrétně bez jinotajů.

Písňový text je narozdíl od básně jednodušší, sevřenější a nesmí obsahovat příliš složité konstrukce. Navíc jeho literární kvality posluchač nestihne během dvouminutové písně příliš docenit. Ačkoliv Karel Kryl s tímto tvrzením souhlasil, sám tato pravidla překročil. Studoval totiž literaturu a většinu poznatků se snažil prakticky využít, ozvláštnit tak své verše, chtěl tak upozornit na krásu našeho jazyka, nejen když hrál pro emigranty, ale chtěl inspirovat i ostatní písničkáře, aby se nespokojovali jen s obsahem.

Texty probíhají „zde a nyní“ a spousta z nich má co říci i v dnešní době a je dodnes živé. Jsou to zvláště texty poukazující na lidskou hloupost, nešvary nebo naopak písně milostné, sociálně laděné. Některé Krylovy písně jsou dnes nezbytnou součástí všech klasických zpěvníků, převažují ale ty, kterými se tato práce nezabývá - do roku 1968.

Jedním z cílů práce bylo podívat se na Krylovy texty více zblízka. Co tedy říci závěrem?

„Děkuji... Za kouzelný
příběh... Teď známe se
o trochu lépe, ne?“

(Slovíčka, 1975)

⁴⁸ KRYL, K.: *Rozhovory*. Praha : Torst, 2006, s. 98.

Použitá literatura

Prameny:

KRYL, K. *Kníška Karla Kryla*. Praha : Mladá fronta, 1990. 176 s. ISBN 80-204-0206-3

KRYL, K. *Pochyby*. Praha : Dokořán, 2006. 90 s. ISBN 80-7363-108-3

KRYL, K. *Krylogie*. Praha : Academia, 1994. 309 s. ISBN 80-200-0374-6

KRYL, K. *Básně. Spisy Karla Kryla II*. Praha : Torst, 1997. 609 s. ISBN 80-7215-030-8

Sekundární literatura:

BINAR, I. Ediční doslov. In KRYL, K. *Básně. Spisy Karla Kryla II*. Praha : Torst, 1997. s. 582-585

ČERMÁK, M., KRYL, K. *Půlkacíř*. Praha : Academia, 1994. 165 s. ISBN 80-200-0187-5

ČERNÝ, J. Sleeve note. In KRYL, K. *Bratříčku, zavírej vrátka*. Praha : Panton 1990.

ČERNÝ, J. Sleeve note. In TŘEŠŇÁK, V. *Zeměměřič*. Praha : Šafrán 1990.

FUKAČ, J., VYSLOUŽIL, J. *Slovník české hudební kultury*. Praha : Editio Supraphon, 1997. 1035 s. ISBN 80-7058-462-9

HANUŠKA, P., NOVOTNÝ, V. *Česká literatura ve zkratce*. Praha : Brána, 2001. 215 s. ISBN 80-7243-115-3

HUVAR, M. *Kryl*. Brumovice : Carpe diem, 2004. 156 s. ISBN 80-86362-49-3

KLIMT, V. *Akorát že mi zabili tátu*. Praha : Galén, 2006. 430 s. ISBN 80-7262-379-6

- KOTEK, J. *Dějiny české populární hudby a zpěvu 1918-1968*. Praha : Academia, 1998. 235 s.
ISBN 80-200-0481-5
- KRYL, K. *Rozhovory*. Praha : Torst 2006. 820 s. ISBN: 80-7215-275-0
- MERTA, V. *Zpívaná poezie*. Praha : Panton, 1990. 141 s. ISBN 80-7039-032-8
- MOCNÁ, D., PETERKA, J. a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha; Litomyšl : Paseka, 2004. 704 s. ISBN 80-7185-669-X
- PETERKA, J. *Teorie literatury pro učitele*. Praha : Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2006. 248 s. ISBN 80-7290-244-X
- PLOCEK, J. Folk není mrtev. *Literární noviny*, 2007, č.50, s. 7-8.
- RASL, A. *Krylova zpověď*. Most : Rasl Art Media, 2004. 121 s. ISBN 80-239-2306-4
- STICH, A., JANÁČKOVÁ, J., LEHÁR, J., HOLÝ, J. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha : NLN, 2006. 1000 s. ISBN 2006 80-7106-308-8
- VÁŇOVÁ, H., SKOPAL, J. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice*. Praha : Karolinum, 2007. 198 s. ISBN 978-80-246-1367-3
- VLASÁK, V. *Folkaři*. Řitka : Daranus, 2008. 332 s. ISBN 978-80-86983-57-8

Internetové zdroje:

<http://www.vladimirmerta.cz>
<http://www.jaroslavhutka.cz>
<http://www.vlastatresnak.cz>
<http://www.karelkryl.cz>
<http://www.Kryl.kat.cz>

Resumé

Předkládaná práce se zabývá poetikou textů Karla Kryla a jejím vývojem mezi lety 1968 - 1989.

V prvních kapitolách jsem nastínila situaci šedesátých let 20. století kolem zpívané poezie a písničkářů a vývoj do současnosti. Porovnála jsem místo Karla Kryla mezi českými písničkáři první folkové vlny - Mertou, Hutkou, Třešňákem... Jeho postavení je výjimečné, lišil se od nich nejen svou tvorbou, ale také svým životem, názory i vzhledem.

Jeho poetika se během dvaceti let vyvíjela. Rozdělila jsem toto období na čtyři etapy. První do roku 1971. V této době psal mladý Kryl texty, v nichž nesouhlasil s okupací vojsky Varšavské smlouvy, texty jsou nekompromisní. Vzhledem k emigraci v roce 1969 se začal v písních projevovat stesk po domově. Kryl hovoří za všechny a ke všem. Druhá etapa Krylovy tvorby je mezi lety 1972 - 1975 - „šťastné období“, převažuje biblická a milostná tematika. Původní křik vystřídal ztišené vyprávění. Po roce 1975 se uchýlil k humoru, který však působí velmi křečovitě. Texty z této doby nejsou sice nejlepší obsahem, ale vynikají svou formální technikou, především štěpnými rýmy. Po roce 1985 nastává „ fáze dopisů“. Kryl už není tak rozhodný jako na konci šedesátých let, ztratil iluze, zestárnul. Proměňuje se tematika, postavy, lyrický subjekt.

Rysy, které se objevují v celé Krylově tvorbě jsou vzdálené rýmy, krátké verše, bohatá slovní zásoba, symbolika, obraznost, aktuální časoprostor, intertextové návaznosti, pestré jazykové prostředky. Krylovy lyrické texty jako kdyby byly poskládané z jednotlivých obrazů. V písních je zřejmé, že si Karel Kryl rád pohrával se slovy, teoretické literární poznatky se snažil využít ve svých písních. Usiloval nejen o obsah, ale též o zajímavou formu. Vše je dokládáno na četných příkladech z Krylovy tvorby.

Abstract

The present work deals with poetic texts by Karel Kryl and its development between 1968 to 1989.

In the first chapter, I outlined the situation of the sixties of the 20th century around the sung poetry and songsters and development to the present. I compared the position among Czech Karel Kryl folk songster the first wave, because, Hutkou, Třešňák ... Its location is exceptional, different from them not only their work but also their lives, opinions and view.

His poetics over twenty years has evolved. I have divided this period into four stages. The first in 1971. During this time he wrote the young Kryl lyrics, which disagreed with the occupation of the Warsaw Pact armies, lyrics are uncompromising. Due to emigration in 1969 began the songs express homesickness. Kryl fighting speaks for all and for all. The second stage Krylov productions between 1972 - 1975 - "happy period", and love prevails Bible theme. The cry had quieted narrative. After 1975 resorting to humor, but a very convulsively. Texts from this period, although not the best content, but excel in their formal techniques, especially fissile rhinitis. After 1985, is a "phase Letters" Kryl is not so strong as at the end of the sixties, lost illusions ... Changing the theme, character, lyrical body.

Features that appear throughout the Krylov creating rhymes are fresh, complex rhyme patterns, short verses, rich vocabulary, symbolism, imagery, current space-time, intertextové Further, a variety of linguistic resources. Krylov lyrical texts as if they were made up of individual images. In the song, it is obvious that you like Karel Kryl fiddled with the words, literary theoretical knowledge tried to use in their songs. Sought not only the content but also on an interesting form. Everything is submitted to numerous examples of the Krylov-making.

Klíčová slova

Karel Kryl, písňový text, písničkář, tvůrčí etapa, interpretace, poetika

Přílohy

Rakovina

Zní hlasy soudních znalců
a padlých andělů
Rvou ústa slavných starců
z reklamních panelů
a jaro karty míchá
pro záda shrbená
a přetěžko se dýchá
a svítí červená

V tom jaru listy žloutnou
a sněží do květin
A hrůza chodí s loutnou
a s věncem kopretin
Té loutně struny chybí
a stvůra bez tváře
- spár dravce - tlama rybí -
si hýká z oltáře

že blázni pošetili
jsou na oprátce
Dnes vládce popravili
Ať žije vládce!
Tryznu mu vypravili
a jede se dál
Dnes krále popravili
Ať žije král!!

Jak tóny kravských zvonců
zní stránky pamfletů
Lze dobrati se konců

být stádem Hamletů
Být každý sobě drábem
to mnohé přehluší
Však vápno neseškrábem
když vězí na duši

Je večer. V sálech hrají
pár dalších premiér
Jak loni třešně zrají
a štěká teriér
a znovu ptáci vzlétnou
Výš k slunci! Poslepu!!
To léto chodí s flétnou
a sahá po tepu

Už blázni pošetili
jsou na oprátce
Dnes vládce popravili
Ať žije vládce!
Tryznu mu vypravili
a jede se dál
Dnes krále popravili
Ať žije král!!

Je známo, čím je vina
To hraní s kostrami
má jméno Rakovina
a voní astrami
Kůň běží bez udidla
Kouř štípe do očí
Hrajem si na pravidla
a deska přeskočí
přeskočí
přeskočí

Gloria

Je noc, v které nezpívá
andělů chór
a nevidět více
kov s příchutí slanou
Pláč na písku ulpívá
u paty hor
a vánoční svíce
dnes na hrobech planou

Gloria nezní
Teď zpívají hlavně
žalm „Chtíc aby lkal“
Gloria nezní
vzdor hvězdě, jež slavně
plá nad hřbety skal

Vše zalito svitem
i neony měst
Tři vteřiny ticha
v nichž umlkly zbraně
Svět pohrdl citem
a táže se hvězd
proč proroctví lichá
jsou podobna hraně

Gloria nezní
Tlí mudrci v krytech
a Herodes bdí
Gloria nezní
Jsou střepiny v bytech
u rozbitých zdí

Je tichá noc svatá
v níž nepadá sníh
a šílenec - Svět

šič z Košic vyšil Cé
zdvojené
Že nejsem komtesou
starosti moje jsou
Tvoje ne

Na rtech máš enzymy
to asi od zimy
třeskuté
Proti tvé nechuti
na tácku nesu ti
misku té
V čaji jsem zkvasila
dva vlasy Vasila
hippieho
jsou v něm i nějaká
afrodiziaka
Vypij ho!

Čaj, který vypiješ
zanechá stopy, jež
trvají
Tisícem kilowatt
budem se milovat
šohaji
V milostném zátiší
vášeň pak nejvyšší
vybuchne
plně a všestranně:
Tvá láska – ke straně
Probůh!! Ne!!!!

Irena

Ač kvete u potoků
černé býlí
a ač mi vadí stáří
v Rendez vous,
jde chůzí lehčí kroků
lesní víly
a září září
září v úsměvu.

Ač bezjehličné lesy
hyzdí rampy
a za mřížemi pláče
Aladin
hrst kouzla nabere si
z jeho lampy
svěžejší kapradin

Už zbylo jen pár vět
a tráva spálená
a rozbahněná zřídla
ve žluti;
chceš hluchým vyprávět,
co píseň znamená
a slepým, co jsou křídla
labutí?
Už zbylo jen pár vět
a slza na víčku
a bez pardonu platí
zmýlená;
nad prachem katastrof
zná klapot střavíčeků:

svá ústa nabídla ti
Irena – Irena - Irena

Byť vykolejil svět
a není síly,
jež díru v lodi zvedá
nad ponor
však černé býlí
se vyplevelit nedá:
je to mor!

Plá slunce jako vích
nad cestou úzkou,
svět s jepicemi
tančí gavotu,
u sloupů morových
začíná schůzkou
tep dalších životů!

Už zbylo jen pár vět
a tráva spálená
a rozbahněná zřídla
ve žluti;
chceš hluchým vyprávět,
co píseň znamená
a slepým, co jsou křídla
labutí?

Už zbylo jen pár vět
a slza na víčku
a bez pardonu platí
zmýlená;
nad prachem katastrof
zná klapot střavíčků:
svá ústa nabídla ti - Irena